

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

**RODIČE A DĚTI VE VÝKONNOSTNÍM KOLEKTIVNÍM
SPORTU**

Parents and children in competitive team sport

Bakalářská diplomová práce

Autor: Tereza Podávková

Vedoucí práce: Mgr. Michal Šafář, Ph.D.

Olomouc

2018

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: „*Rodiče a děti ve výkonnostním kolektivním sportu*“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 27. 3. 2018

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce Mgr. Michalu Šafářovi, PhD. za odborné vedení práce, za nosné nápady a připomínky a Mgr. Lucii Viktorové za pomoc s výzkumnou částí práce.

Velké poděkování patří také trenérům, rodičům a hráčům z týmů HC Bílí Tygři Liberec, FK Tempo Praha a BK Děčín za účast na výzkumu.

Děkuji také své rodině a blízkým za podporu.

Obsah

Úvod.....	7
TEORETICKÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	8
1. Sportovní psychologie.....	9
1.1. Historie sportovní psychologie.....	10
2. Výkonnostní kolektivní sport.....	11
2.1. Basketbal.....	11
2.1.1. Základní pravidla basketbalu.....	11
2.2. Fotbal.....	13
2.2.1. Základní pravidla fotbalu.....	13
2.3. Lední hokej.....	14
2.3.1. Základní pravidla ledního hokeje.....	14
2.4. Psychologická specifika kolektivního sportu.....	16
3. Vývojové období dospívání.....	18
3.1. Vymezení pojmu.....	18
3.2. Vývojové úkoly v dospívání.....	19
3.3. Vývoj osobnosti.....	19
3.3.1. Vývoj identity.....	19
3.4. Motorický vývoj.....	20
3.5. Senzitivita k výkonu.....	22
3.6. Vliv sportu.....	23
4. Rodina.....	24
4.1. Funkce rodiny.....	24
4.2. Druhy rodiny.....	24
4.3. Výchovné styly.....	25
4.4. Vztah rodič-dospívající.....	26

4.5.	Utváření vztahu dítěte k pohybové aktivitě	27
4.6.	Problematika rodičovství ve sportu	28
VÝZKUMNÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE.....		30
5.	Metodologický rámec výzkumu.....	31
5.1.	Výzkumný problém a cíle práce.....	31
5.2.	Design výzkumu.....	31
5.3.	Výzkumné otázky a hypotézy.....	31
5.4.	Použité metody získávání dat	8
5.4.1.	Dotazník vlastní konstrukce	8
5.4.2.	Pilotní studie.....	8
5.5.	Administrace.....	8
5.5.1.	Faktorová analýza	8
5.6.	Etické aspekty výzkumu.....	12
5.7.	Základní a výzkumný soubor	13
6.	Výsledky	14
6.1.	Výzkumné otázky.....	14
6.2.	Hypotézy	16
7.	Diskuze	20
8.	Závěr	22
	Souhrn	24
	Seznam použitých zdrojů a literatury.....	25
	Seznam tabulek	27
	Seznam grafů.....	27
	Seznam obrázků.....	27
	Seznam příloh.....	28

Příloha č. 1: Český a cizojazyčný abstrakt diplomové práce

Příloha č. 2: Informovaný souhlas

Příloha č. 3: Dotazník pro hráče

Příloha č. 4: Dotazník pro rodiče

Úvod

Problematika rodičovství ve sportu je dnes všem známá a ve světě probíhají na toto téma výzkumy různého zaměření. Většina výzkumných studií pochází z Kanady nebo Spojených států amerických, a proto jsem se rozhodla zmapovat situaci v České republice.

Ve výkonnostním sportu je hlavním cílem podat dobrý výkon a zvítězit nad soupeřem. Můžeme se v něm tedy setkat s určitým tlakem na výsledek, který se v kolektivním sportu může projevit na každém jedinci jinak. Důležitým prvkem kolektivního sportu je pak spolupráce všech členů sportovního družstva, do které ovšem může zasáhnout příliš angažovaný rodič, jenž se snaží za každou cenu prosadit především své dítě. Může si na dítěti plnit své dětské sny, být příliš náročný nebo mít pro své jednání jiné motivy. Druhým extrémem je rodič, který o své dítě neprojevuje dostatečný zájem, nezajímá se o pocity, které dítě ve sportu prožívá, nepodporuje ho. V obou případech může dojít k poškození života dítěte, a to nejen ve sportovní oblasti. Ideálním případem se tak ukazuje rodič se střední mírou angažovanosti, který dle slov Michala Šafáře, dítě podporuje, ale neřídí.

TEORETICKÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE

1. Sportovní psychologie

Pokud se v dnešní době zadáme termín sportovní psychologie do internetového vyhledávače, najdeme s velkou pravděpodobností několik odkazů na stránky, ze kterých se dozvíme informace o sportovní psychologii včetně kontaktů na psychology samotné.

Sportovní psychologie je aplikovaná psychologická disciplína. Dle Macáka (1971) se psychologie sportu zabývá zkoumáním duševní činnosti člověka ve sportu a vývojem jeho osobnosti ve specifických podmínkách v prostředí sportu.

Sportovní psycholog je absolvent jednooborového magisterského studia psychologie, který se specializuje na sportovní oblast. Sportovní psychology sdružují organizace, které působí na světové, kontinentální i národní úrovni. V České republice existuje Asociace psychologů sportu (APS ČR). Sportovní psychology v Evropě pak sdružuje FEPSAC (The European Federation of Sport Psychology) a světové zastoupení sportovní psychologie zajišťuje World Association of Sport Psychology (ISSP) (Blahnutková, Sližik, 2014).

Psychologie sportu se věnuje všem oblastem, které mají vliv na sportovní výkony a osobnost sportovce, zvláště pak vyhledáváním sportovních talentů, kteří jsou schopni a ochotni udělat pro výsledek maximum; vzájemným propojením a respektem mezi sportovcem a trenérem; zjišťováním ochoty pracovat dle potřeb sportovního odvětví a přizpůsobení tréninku pro daný sport; sloučením činnosti sportovce s jeho osobními zájmy; využíváním psychologických poznatků, a v neposlední řadě také ukončením sportovní kariéry (Ryba, 1998). Mezi další témata, kterými se psychologie sportu zabývá patří výkonová motivace, komunikace, myšlení ve sportu, koučování, emoce ve sportu, týmový sport, koncentrace ve sportu, psychologie tréninku, předstartovní příprava, psychická regenerace, psychika v soutěži, mentální trénink.

Psychologie sportu čerpá z poznatků z mnoha dalších oblastí psychologie. Z psychologie sportu se postupně začaly vyčleňovat podobory, které mapovaly určitou oblast zájmu. V dnešní době se tak už můžeme setkat s tím, že se sportovní psycholog specializuje na konkrétní téma (např. motivaci). Mezi podobory sportovní psychologie můžeme zařadit například sportovní personologii, psychologii koučování, psychologii zdraví, psychodiagnostiku, sofrologii, duševní hygienu, pozitivní psychologii a kinezioterapii (Blahnutková, Sližik, 2014).

1.1. Historie sportovní psychologie

Počátky sportovní psychologie můžeme najít už ve starověkých filozofických systémech, kdy bylo v popředí téma kalokagathie, tedy souladu duše s tělem. Za velký mezník můžeme považovat konec 19. století, kdy došlo k rozvoji společenských věd a psychologie se vyčlenila jako samostatná věda (Kodým, Man, Jansa, Válková, 1982).

Existuje mnoho prací z oblasti psychologie, které jsou pro psychologii sportu podstatné a přispěly tak k rozvoji sportovní psychologie jako samostatného podoboru psychologie. Mezi ně můžeme zařadit studii G.T. Fechnera, zakladatele psychofyziky, ve které zkoumal sílu podnětů a podnětových prahů. Za velmi přínosnou považujeme také reflexní teorii, která je spojena se jmény I.M. Sečenova, I.P. Pavlova, P.K. Achonina, N.A. Bernštejna aj. V behavioristickém přístupu byla zkoumána existence vztahu, který je mezi podnětem a reakcí (C.L. Hull, B.F. Skinner, E.CH. Tolman, P.W. Bridgmann aj.). V dnešní době se například při analýze osobnosti sportovce využívá poznatků z tvarové psychologie K. Lewina (Hošek, Macák, 1989).

V roce 1928 na devátých olympijských hrách v Amsterdamu se na podnět psychologů konal poprvé kongres zaměřený na téma sportovní psychologie, která se dosud zaměřovala pouze na vrcholový sport, což se změnilo v roce 1977, kdy se konal čtvrtý kongres ISSP v Praze, a do popředí se dostala i problematika tělesné výchovy a rekreačního sportu (Kodým, Man, Jansa, Válková, 1982).

U nás je vznik sportovní psychologie spojován se dvěma jmény a jejich publikacemi, a to se jménem A. Pechlát, jehož Psychologie tělesných cvičení byla vydána až po jeho smrti v roce 1948, a B. Chudobou, který napsal a v roce 1932 publikoval svou práci Psychologie tréninku (Macák, Hošek, 1989). Od roku 1950 se sportovní psychologie začala vyučovat jako samostatný předmět na Vysoké škole pedagogické v Praze. Za hlavní průkopníky sportovní psychologie v Československu můžeme označit Miroslava Vaňka, Ivana Macáka a Antonína Stránského (Kodým, Man, Jansa, Válková, 1982).

2. Výkonnostní kolektivní sport

Výkonnost (efficiency) můžeme charakterizovat jako „*schopnost jedince vykonávat určitou pohybovou, intelektuální či kombinovanou činnost, jako je učení, sport, práce*“ (Hartl, Hartlová, 2010, 671) a kolektivní sport pak „*rozvíjí schopnost spolupráce i soutěživosti, taktiky a strategie*“ (Hartl, Hartlová, 2010, 546). Cílem výkonnostního kolektivního sportu je tedy společné dosažení vítězství nad družstvem soupeře.

2.1. Basketbal

Basketbal je míčová hra, jejíž vznik je datován k roku 1891 a spojován s městem Springfield, které najdeme ve státě Massachusetts. Profesor tamní vysoké školy James Naismith ji vymyslel jako prototyp kolektivní hry, kterou mohou studenti hrát v tělocvičně během zimního období. Tato hra si velmi brzy našla své místo v celých Spojených státech amerických a o dva roky později, tj. 27. prosince 1893, se odehrál první basketbalový zápas i v Evropě, konkrétně v Paříži. V roce 1904 se basketbal objevil poprvé na olympijských hrách, pravidelně se však her účastnil až od roku 1936 po olympijských hrách v Berlíně. V roce 1932 vznikla první mezinárodní basketbalová organizace FIBA (Fédération Internationale de Basket-ball), která je řídicím orgánem basketbalu až dodnes (Legrand, Rat, 2002).

2.1.1. Základní pravidla basketbalu

Pravidla podle Jamese Naismitha z roku 1891:

1. „*míč je velký, kulatý a hraje se s ním rukama*
2. *každý hráč se smí pohybovat kdekoli po hřišti*
3. *je zakázáno držet míč v rukou a běhat s ním*
4. *družstva hrají proti sobě, vzájemný fyzický kontakt je však zakázán*
5. *cíl je umístěn horizontálně ve výšce, je malých rozměrů, čímž je upřednostňována obratnost před silou tak a výkony vyžadujícími sílu*“ (Legrand, Rat, 2002, 11).

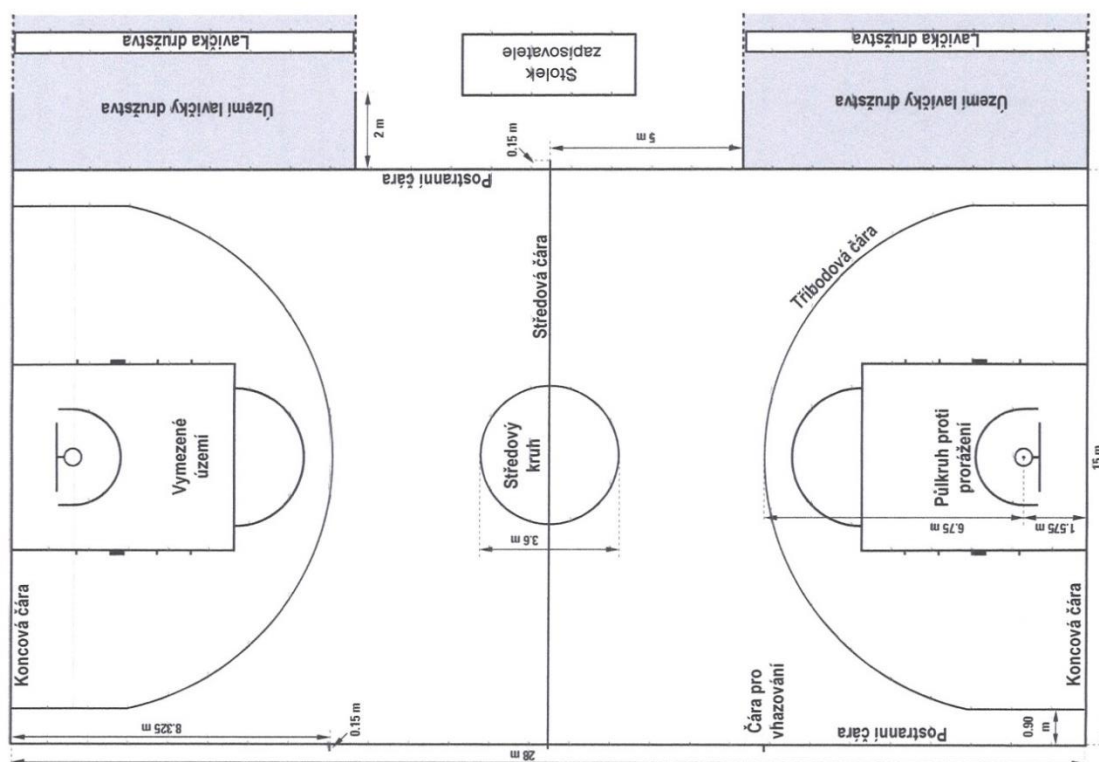
V basketbalu proti sobě hrají dvě družstva. Tým se skládá z dvanácti hráčů, jejichž jména je trenér povinen zveřejnit na soupisku hodinu před zápasem. Na hřišti se pohybuje vždy pět hráčů z jednoho týmu, v průběhu zápasu může trenér všechny hráče různě střídat. Cílem hry je dopravit míč do koše soupeře a zároveň zamezit tomu, aby soupeř vstřelil koš. Vyhrává tým s vyšším počtem bodů (FIBA, 2017).

Basketbalové hřiště je obdélníkového tvaru o velikosti 28 metrů na délku a široké 15 metrů. Na obou stranách hřiště jsou koše, které jsou umístěny ve výšce 3,05 metrů nad zemí na stojanu s deskou a skládají z obroučky a sítě. Průměr koše je 45 cm (FIBA, 2017).

Bodování má tři způsoby. Tři body obdrží družstvo při vstřelení míče do koše ze vzdálenosti větší než 6,75 metrů od základní čáry. Pokud je vzdálenost menší než 6,75 metrů, je hod hodnocen dvěma body. Je možné získat i jeden bod, a to v případě úspěšně střeleného jednoho trestného hodu (FIBA, 2017).

Basketbalový zápas trvá 40 minut čistého času. Pokud je hra přerušena rozhodčím, dojde k zastavení časomíry, která se znovu spustí až při uvedení míče do hry. Zápas je rozdělen na čtyři čtvrtiny, přičemž mezi druhou a třetí čtvrtinou je poločas zápasu, kdy jdou hráči do šaten a mají patnáctiminutovou pauzu. Během zápasu jsou také dvě dvouminutové pauzy, a to mezi první – druhou a třetí – čtvrtou čtvrtinou, kdy hráči zůstávají na lavičkách pro hráče (FIBA, 2017).

Při nerozhodném stavu dochází k prodloužení, které trvá pět minut, dokud jeden z týmů nezvítězí. Trenéři obou týmů mohou v průběhu hry využít oddechový čas, a to během prvního poločasu dva a během druhého poločasu tři, při prodloužení pak jeden timeout (FIBA, 2017).

Obrázek 1 Hřiště na basketbal (FIBA, 2017)

2.2. Fotbal

Fotbal je míčová hra, která má svůj původ v Anglii. Už od 14. století hráli lidé v ulicích Anglie kopanou, která však neměla žádná pravidla. První fotbalový svaz na světě, The Football Association (FA), vznikl v roce 1863 v Londýně, kdy se sešli zástupci londýnských fotbalových klubů, aby vytvořili závazná pravidla, podle kterých by se fotbalová utkání měla řídit. Na světové úrovni působí FIFA (Fédération Internationale de Football Association), která vznikla 21. května 1904 v Paříži, a jejíž pravidla platí dodnes. Evropské soutěže pak řídí evropská fotbalová unie UEFA (Union Européenne de Football Association) (Lička, Magnusek, 2006).

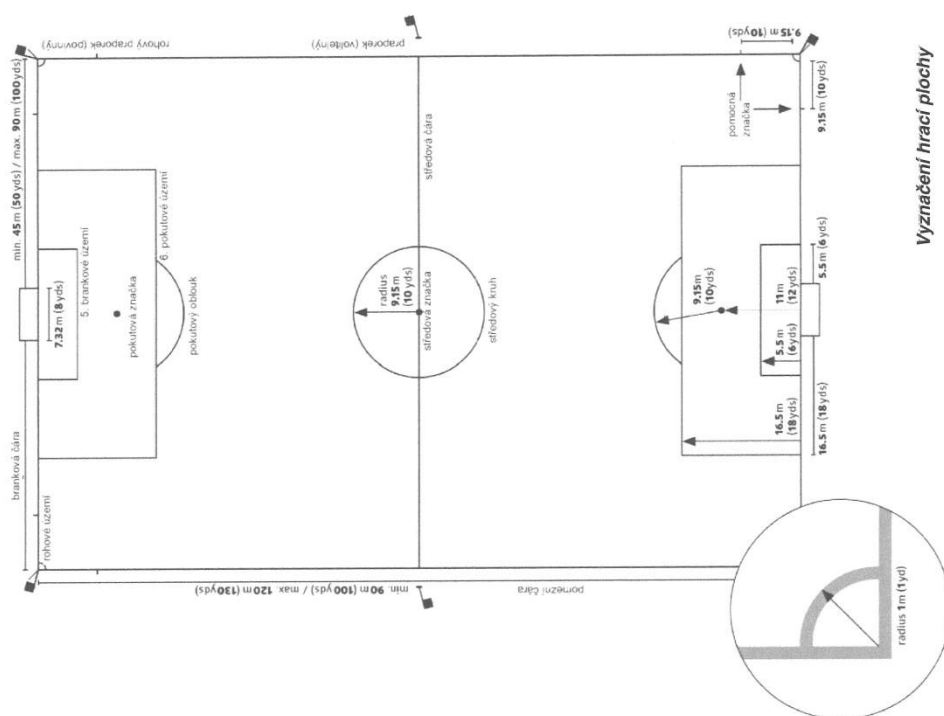
2.2.1. Základní pravidla fotbalu

Ve fotbale hrají dvě družstva po jedenácti hráčích na obdélníkovém (délka musí být v rozmezí 90–120 metrů, šířka 45–90 metrů), nejčastěji travnatém hřišti. Jejich cílem je dosáhnout více branek než soupeř. Utkání může skončit i remízou. Branka platí tehdy, když míč přejde brankovou čáru celým objemem. Hraje se především nohama, ale hráčům je povoleno používat libovolné části těla kromě rukou a paží. V případě, že hráč použije paži nebo ruku, jedná se o porušení pravidel a míč získává soupeř. Hrát rukama může pouze brankář v blízkosti vlastní branky, a to v tzv. velkém vápně (FAČR, 2016).

Na hru dohlíží hlavní rozhodčí a dva asistenti, kteří se pohybují po stranách hřiště. Hraje se s kulatým míčem a hráči se snaží vstřelit branku. Ti, kdo míč nemají, se snaží získat míč ve svůj prospěch. Hráči jednoho mužstva, až na brankáře, musí mít shodné dresy tak, aby byli odlišní od soupeře. Každý hráč má povinnost nosit chrániče holenní kosti (FAČR, 2016).

Hraje se celkem devadesát minut hrubého času s patnáctiminutovou přestávkou v půli, po které si soupeři vymění poloviny hřiště. V některých případech, kdy je shodný výsledek, se prodlužuje o dvakrát 15 minut, a pokud není vstřelená branka ani po tuto dobu, tak o utkání rozhodují penalty (FAČR, 2016).

Každé mužstvo je rozděleno na obránce, kteří se snaží se zastavit soupeře, aby nevstřelil gól, záložníky, což jsou hráči, kteří se pohybují se po celém hřišti a jejich úkolem je podporovat útok a vypomáhat obraně, a útočníky, jejichž úkolem je především vstřelit branku. Taktiku a rozdělení hráčů na hřišti určuje trenér, kterému vypomáhají jeho asistenti (FAČR, 2016).

Obrázek 2 Hřiště na fotbal (FAČR, 2016)

2.3. Lední hokej

Počátky ledního hokeje můžeme hledat v první polovině 19. století v Kanadě, kde se v roce 1881 odehrál první hokejový zápas podle pravidel, která byla vytvořena W.F. Robertsonem. O pět let později vznikl první svaz, a to Montrealská hokejová amatérská asociace, v roce 1893 pak NHL (National Hockey League). V roce 1908 vznikla Mezinárodní federace ledního hokeje (IIHF), která ovlivňuje hokejové dění především v Evropě. U nás se hokej objevuje až od roku 1889 díky Josefu Rosslerovi (Jenšík, 2010).

2.3.1. Základní pravidla ledního hokeje

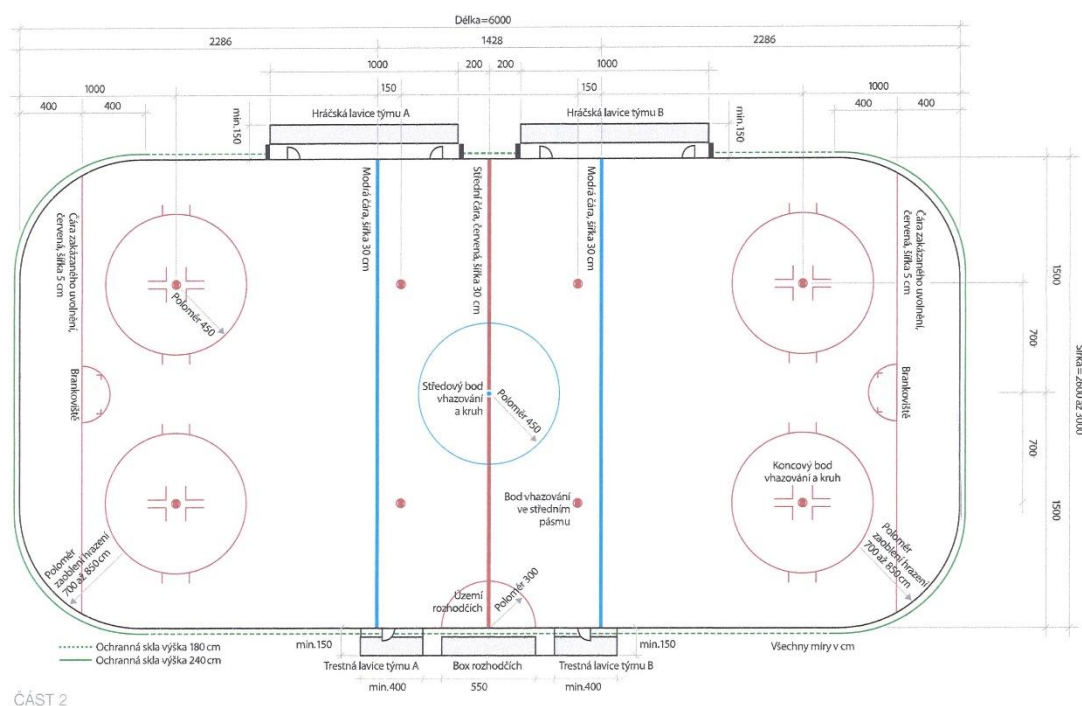
Také v ledním hokeji proti sobě hrají dvě družstva. Cílem hry je trefit puk do branky soupeře a zároveň zabránit tomu, aby soupeř vstřelil gól. Vyhrává tým s vyšším počtem gólů (IIHF, 2018).

Hřiště, na kterém se lední hokej hraje, měří 60 metrů na délku a 25 až 30 metrů na šířku, jeho rohy musí být zaobleny. Tvoří ho bílá ledová plocha s přesným vyznačením v souladu s pravidly IIHF. Kolem hřiště musí být tzv. hrazení, v jehož horní části musí být umístěno plexisklo, které je v místě za brankami vyšší než v ostatních místech, avšak nesmí být před

hráčskými lavicemi. V prostoru za brankami musí viset také ochranná síť. Na hřišti musí být vyznačeno obranné, střední a útočné pásmo, které značí modrá barva, dále pak červenou čarou označená půlící čára. Červené tečky na ledové ploše značí místa vhažování (celkem devět bodů) (IIHF, 2018).

Družstvo se skládá z dvaceti hráčů a dvou brankářů, jejichž jména musí být uvedena hodinu před začátkem utkání na soupisce. Aby mohli nastoupit do zápasu, musí mít všichni hráči tzv. hokejovou výstroj, brankáři pak speciální výstroj pro brankáře. Na ledové ploše je vždy jeden brankář a pět hráčů, které trenér může v průběhu hry střídat (IIHF, 2018).

Hrací doba hokeje je 60 minut čistého času, přičemž je rozdělena na tři třetiny, které trvají 20 minut. Mezi třetinami jsou 15minutové pauzy. Pokud utkání skončí nerozhodně, následuje prodloužení, které se hraje na principu náhlé smrti. Při nedocílení branky v prodloužení jsou na řadě samostatné nájezdy, které musí rozhodnout zápas. Trenér si během celého zápasu může vzít jeden oddechový čas (IIHF, 2018).

Obrázek 3 Hřiště na lední hokej (IIHF, 2018)

2.4. Psychologická specifika kolektivního sportu

Sportovní tým můžeme chápat jako sociální skupinu, kterou „*tvorí lidé, jež spojuje víc než současný výskyt na jednom místě nebo nějaká shodná charakteristika*“ (Výrost, Slaměník, 2008, 321).

Aby se skupina stala týmem, musí projít vývojovými fázemi podle Tuckmana (1965). Pro první fázi – formování – je typická závislost a orientace. Dochází k seznámení sportovců s trenérem, objevuje se nejistota ohledně postavení ve skupině a testují se vztahy jak mezi sportovci, tak i ve vztahu k trenéroví. Další fází je bouření, jehož charakteristickými znaky jsou konflikt a emocionalita. V tomto období není ujasněná skupinová struktura, díky čemuž se mohou vyskytovat interpersonální konflikty a bouření se proti spoluhráčům nebo trenéroví. K překonání konfliktů a upevnění skupinových rolí dochází ve fázi normování, kdy je pro skupinu typická soudržnost a výměna. Následuje fáze optimálního výkonu, kdy se setkáváme s rolovým chováním, řešením problémů a skupinovou prací – pro skupinu je nejdůležitější úspěch celého týmu. Později byla tato koncepce doplněna ještě o fázi ukončení (Výrost, Slaměník, 2008)

Můžeme odlišit primární a sekundární sociální skupinu, přičemž hlavní rozdíl mezi těmito skupinami tkví v tom, že primární sociální skupina je charakterizována osobními vztahy mezi sportovci, jejich vzájemnou znalostí a vytvořenou strukturou skupiny, zatímco u sekundární skupiny se tyto charakteristiky objevit nemusí. Sekundární sociální skupinou pak můžeme myslet například tým hokejistů reprezentující Českou republiku na Mistrovství světa v ledním hokeji (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009).

Carron (1988, in Tod, Thatcher, Rahman, 2012) pak uvádí dělení sportovních družstev na základě interakcí mezi jedinci. Rozlišuje tedy:

- nezávislé týmy – jednotlivci, kteří jsou sdruženi v jednom týmu, ale soutěží samostatně;
- reaktivní týmy – sportovci jsou závislí na aktivitě svých kolegů, ale činnost každého jednotlivce v týmu se odehrává v nestejnou dobu;
- koaktivní týmy – týmy, ve kterých interakce probíhají v omezené míře;
- interaktivní týmy – jedinci na sebe mohou neustále vzájemně působit dle dané situace.

„Sportovní výkon v kolektivních činnostech je možné chápat jako určitou skladbu individuálních činností jednotlivých členů skupiny aktuálně ovlivňovaných sociálně psychologickými faktory, které vyplývají z dynamiky skupinových jevů“ (Hošek, Vaněk, Slepička, Rychtecký, 1984, 143).

Ve sportu je důležitá motivace na týmový cíl, kterého se družstvo snaží společnými silami dosáhnout. Všichni sportovci ve skupině by si měli uvědomovat hodnotu ostatních spoluhráčů

a jejich přínos pro tým. Dalším důležitým faktorem pro fungování skupiny jsou pravidla, podle kterých by se mělo sportovní družstvo řídit. Ty je možné rozdělit na vyslovená a nevyslovená, přičemž obě varianty pravidel jsou stejně významné. Vyslovená pravidla jsou taková pravidla, která jsou někde zaznamenána a v případě jejich porušení, může dojít k potrestání. Pravidla nevyslovená působí skrytě. Mohou pomáhat například v situacích, kdy se objeví sobeckost ze strany hráčů při zakončování akcí (Linz, 2016).

Skupinovou kohezi rozumíme soudržnost skupiny. V roce 1985 byl představen koncepční model koheze, jehož autorem je Carron a jeho kolegové. Rozlišili týmovou kohezi na dvě oblasti, a to na integraci skupiny a přitažlivost skupiny pro jedince. Každá oblast se dále skládá ze dvou dimenzí – úkolové, kterou můžeme chápat jako touhu podílet se na plnění úkolu, a sociální, tedy potřebu interpersonálních vztahů ve skupině (Tod, Thatcher, Rahman, 2012)

Velmi důležitým prvkem skupiny je týmové klima, tedy jak sportovci vnímají vztahy uvnitř skupiny. Mezi další prvky družstva pak můžeme zařadit stabilitu, plastičnost, propustnost, participaci, homogenitu, polarizaci, kontrolu skupiny, aj.

3. Vývojové období dospívání

3.1. Vymezení pojmu

Pro období dospívání nalezneme v publikacích různá věková rozpětí. V Thorové (2015) se můžeme dočíst o tomto období jako o období pozdního dětství, které trvá od 12/13 do 19 let. Příhoda používá termín postpubescence s datováním od 15 do 20 let.

V učebnici Vývojové psychologie od Langmeiera a Slaměníka (2006) najdeme polemiku ohledně věku, a to především kvůli změnám biologickým a psychickým, které se u každého jedince odehrávají jinak. Jako dolní hranici pro období dospívání uvádějí věk 11-12 let, horní pak 20-22 let. Dále rozlišují:

- období pubescence (11-15 let), které dále dělí na:
 - fázi prepuberty, jejíž začátek je spojen s dozríváním sekundárních pohlavních znaků a konec s nástupem menarche či první emisí semene,
 - a fázi vlastní puberty, která začíná po prepubertě a končí po dosažení reprodukční schopnosti,
- období adolescence (15-22 let).

Vágnerová toto období vymezuje od 10 do 20 let, a dále ho pak dělí na období rané a pozdní adolescence:

Raná adolescence. Jedná se o prvních pět let adolescence (tedy mezi 11.-15.rokem), pro které používáme pojem pubescence. U obou pohlaví se vyvíjejí sekundární pohlavní znaky a dochází tak k tělesnému dospívání. Vlivem hormonů se mění i emoční prožívání, kdy se u jedince setkáme s velkými výkyvy nálady. Pro pubescenta jsou důležité vztahy s vrstevníky, přátelství a experimentace s partnerskými vztahy. Začíná se tak postupně osamostatňovat. Vývojovým úkolem v tomto období je nezávislost a přátelství. Za velký mezník této etapy můžeme považovat ukončení školní povinné docházky, čímž dochází k výběru dalšího profesního směřování (Vágnerová, 2005).

Pozdní adolescence. Tato fáze adolescence je spojena s biologickým dozráním a zahrnuje dalších pět let života (15-20 let), během kterých dochází k proměně osobnosti a společenské pozice jedince. Stále jsou důležité vztahy s vrstevníky a vztahy partnerské. V této fázi dochází k vývoji identity. Za zlom považujeme ukončení střední školy a následné pokračování ve studiu nebo nástup do zaměstnání (Vágnerová, 2005).

3.2. Vývojové úkoly v dospívání

Mezi hlavní vývojové úkoly v období dospívání patří přijetí vlastního změněného těla a pohlavní role. U dospívajících jedinců už můžeme pozorovat abstraktní myšlení. Mění se i vztahy, adolescenti jsou schopni navazovat vztahy i s jedinci opačného pohlaví. Ve vztahu s rodiči a dalšími autoritami se objevuje autonomie a vzájemný respekt. Jedinec směřuje k ekonomické nezávislosti prostřednictvím profesní kvalifikace. Získává také zkušenosti a připravuje se na partnerský vztah a rodinný život. Jedním z nejdůležitějších úkolů je získat představu o budoucím životě, tedy najít své osobní priority, hodnoty a cíle (Macek, 1999).

3.3. Vývoj osobnosti

Erik Erikson (1950)

Erikson vytvořil teorii, která zohledňuje společenské, kulturní i historické podmínky ve vývoji člověka, který nekončí v období dospívání, ale pokračuje až do stáří. Důležitým pojmem této koncepce je psychosociální krize, kterou musí každý jedinec překonat v určitém vývojovém stupni, aby jeho vývoj mohl zdárně pokračovat dále. V opačném případě může být vývoj opožděn (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Období dospívání můžeme dle této teorie charakterizovat jako hledání identity. Pro dospívajícího je důležité najít a akceptovat své místo a hodnotu ve společnosti. Na druhé straně stojí pocity nejistoty o své vlastní roli, které musí jedinec překonat, aby nedošlo ke zmatení rolí. Erikson toto stádium označuje jako předěl mezi dětstvím a dospělostí (Langmeier, Krejčířová, 2006).

3.3.1. Vývoj identity

Identitu můžeme u člověka charakterizovat jako „*prožívání a uvědomování si sebe samého, své jedinečnosti i odlišnosti od ostatních*“ (Hartl, Hartlová, 2010, 212). Individuací pak rozumíme proces stávání se sebou samým (Vágnerová, 2005).

U identity rozlišujeme dva aspekty. Osobní aspekt identity vychází ze sebereflexe a sebehodnocení, důležitý je pro ni pocit ojedinečnosti a vymezení se vůči ostatním a je výsledkem procesu individuace. Druhý, tedy sociální aspekt identity, odpovídá na otázky „Kam patřím? Kam směřuji?“ a jedinec by měl mít pocit začlenění a kontinuity ve vztazích a v čase (Macek, 1999).

3.3.1.1. Koncepce identity

James Marcia

Pro tuto koncepci jsou důležité pojmy krize (crisis) a závazek (commitment). Na základě přítomnosti a nepřítomnosti krize a závazku rozlišuje čtyři stavy identity (identity statuses):

1. přejatá (nevlastní, uzavřená) identita – hodnoty, postoje, cíle přejaty bez kritického hodnocení od dospělých vzorů,
2. difuzní (rozptýlená) identita – dezorientace v sobě samém, zmatek, nevyrovnanost, různé obrany (ztráta motivace, nesoustředěnost),
3. odložená identita (moratorium) – doba aktivního experimentování, zkoušení alternativních způsobů chování,
4. dosažení autentické identity – dospívá k pevným vlastním přesvědčením, sám se zodpovědně rozhoduje (Macek, 1999).

Ruthellen Josselsonová

Ruthellen Josselsonová popisuje proces individuace v adolescenci jako čtyřfázový. V první fázi, tedy fázi diferenciaci (12-13 let), si dospívající uvědomuje rozdílnost od ostatních v postojích a hodnotách. Objevuje se zvýšená kritičnost, a to především ve vztahu k dospělým. Intelektuální rozvoj předbíhá schopnost emočního vyrovnání se s novými zkušenostmi. Ve stádiu získávání zkušeností a experimentování (14-15 let) nechtějí být dospívající závislí na autoritách. Chtějí si o sobě rozhodovat sami a seberealizovat se. Další fáze se nazývá fáze navazování přátelství (16-17 let) a dochází v ní ke zklidnění a obnovu vztahů s rodiči. Adolescent má větší zodpovědnost, dochází k navazování nových vztahů a objevuje se nová úroveň sebeuvědomování. V poslední fázi, tj. konsolidace vztahu k sobě (18 let-konec dospívání), je zvýrazněný pocit vlastní jedinečnosti, uvědomování si širšího časového horizontu, kontinuity minulosti, přítomnosti a budoucnosti (Thorová, 2015).

3.4. Motorický vývoj

V období rané adolescence ve věku od 13 do 15 let dochází k důležitým změnám v poměrně krátkém období. Vlivem hormonálních změn dochází k akcelerovanému růstu (též označováno jako růstový spurt), jehož důsledkem je určitá diskoordinovanost a neohrabanost, což můžeme pozorovat především u chlapců (Dovalil et al., 2009). Thorová (2015) toto období označuje jako stadium diferenciaci a přestavby motoriky.

„Stupeň vývoje vyšší nervové činnosti je charakteristický vyrovnaným poměrem mezi procesy vzruchu a útlumu a rychlým upevňováním podmíněných reflexů“ (Perič et al., 2012, 28). Právě díky tvárnosti nervového systému je vhodné rozvíjet rychlostní schopnosti, ba dokonce období mezi 10. až 13. rokem můžeme považovat za dobu, kdy by mělo dítě získat rychlostní základ (Dovalil et al., 2009).

Výkonnost má vzestupující charakter, avšak stále ještě probíhá osifikace kostí a narůstá svalovina, a proto je důležitý správný výběr sportovní činnosti. Rozvíjet by se měla především obratnost a trenér by měl dohlížet na správnou techniku prováděných cviků. Bez povšimnutí rozhodně nemohou zůstat viditelné rozdíly mezi pohlavími, na což bychom měli brát ohled i ve volbě cvičení. U dívek je dobré zvolit cvičení na rozvíjení obratnostních schopností, kdežto pro chlapce je naopak lepší varianta silového cvičení vlastní vahou. Jedinec by neměl absolvovat pouze jednostranně zaměřený trénink, k omezení by mělo dojít i v případě specializovaných tréninků. Zátěž by měla být adekvátní k věku dítěte a jeho možnostem. Zapomínat by se nemělo ani na aktivity kompenzačního rázu (Kučera, Kolář, Dylevský, 2011).

Hrubá motorika:

- „ve stabilitě/posturální kontrole: kývání otáčení, přeskakování, balancování;
- v kontrole/manipulaci horních končetin: skákání, přeskakování, plavání, chytání, lapání, kmitání, padání; jsou obvykle úspěšně aplikovatelné ve sportech, tanci a také v rekreačních aktivitách;
- v kontrole dolních končetin: běh a náskoky, kombinace dvou nebo více pohybových elementů, jakým je např. klouzání a pokročilejší šplhání do výšek až po horolezectví“ (Kučera, Kolář, Dylevský, 2011, 19).

Jemná motorika:

- „dovednost ve hře s míčem na základě zvýšené koordinace oko – ruka a zlepšením reakčního času;
- zvýšení zručnosti“ (Kučera, Kolář, Dylevský, 2011, 19).

V období pozdní adolescence (16-20 let), které můžeme nazvat druhým obdobím vrcholu motoriky, dochází ke zjevnému zlepšení a ustálení fyzické výkonnosti. Jedinec se stává silnějším, rychlejším a velmi dobře se rozvíjí i sportovní schopnosti, díky čemuž na něj můžeme zvyšovat tréninkové nároky. Vývoj a růst se dokončuje, vyrovnávají se nesrovnalosti z předchozího období (Thorová, 2015).

Ve sportovní přípravě dětí se velmi často setkáváme s pojmem všestrannost, který bývá ne vždy správně pochopen. Dovalil et al. (2009, 291) ji charakterizuje jako schopnost „orientovat se

proporčně na všechny hlavní svalové skupiny, stimulovat všechny pohybové schopnosti a osvojovat si základy širšího okruhu pohybových dovedností“. Všestrannost můžeme dále také rozčlenit na všeobecnou, specializovanou a speciální. V dětství je důležité rozvíjet všestrannost všeobecnou, tedy snažit se dítěti poskytnout co největší základnu pohybových aktivit (od lyžování přes gymnastiku až po míčové hry). V období adolescence už můžeme začít s určitou specializací dítěte, v rámci které je vhodné rozvíjet specializovanou všestrannost, tedy znalost ostatních pohybových činností v rámci daného sportovního odvětví (například fotbalista by měl mít základy v basketbalu, florbalu apod.), a všestrannost speciální, která se odehrává přímo v rámci daného sportu, tedy schopnost hrát lední hokej na všech pozicích, tj. obránce, útočník (Dovalil et al., 2009).

3.5. Senzitivita k výkonu

„Sportovní výkony se realizují ve specifických pohybových činnostech, jejichž obsahem je řešení úkolů, které jsou vymezeny pravidly příslušného sportu a v nichž sportovec usiluje o maximální uplatnění výkonových předpokladů“ (Dovalil et al., 2009, 11). Sportovní výkon je ovlivněn různými faktory. Dovalil et al. (2008) rozlišuje faktory somatické, kondiční, faktory techniky a taktiky a faktory psychické. V této kapitole bych se ráda zaměřila právě na faktory psychické, které jsou pro tuto životní etapu velmi důležité.

Jak již bylo řečeno, dospívající prochází v tomto období výraznými změnami, především v emocionální oblasti. Je proto důležité znát zásady práce s dospívajícími.

Velmi významná je nyní role trenéra, který musí vědět, jak pracovat s adolescentem bouřícím se vůči všem autoritám. Právě kvůli tomuto vzdoru by trenér neměl vystupovat před mládeží jako přílišná autorita, ale měl by se chovat jako starší přítel, jehož úkolem je předat zkušenosti, které během své kariéry získal. Problémy, které nastanou, by se měly řešit až v případě, kdy přesáhnou únosnou mez, a hlavní zásadou by mělo být jejich řešení až po opadnutí vášně. Přístup trenéra ke svěřencům by měl být taktí a diskretní, ale zároveň by nemělo docházet k nevšímavosti až přehlížení jedince a jeho problémů. Kontraproduktivní může být také poukazování na nedostatky v přítomnosti dalších lidí (Perič et al., 2012).

V období adolescence se psychika stává náchylnější, díky čemuž se zvyšuje riziko výskytu psychiatrických onemocnění (např. poruchy příjmu potravy, afektivní poruchy aj.), stejně jako účast na rizikových akcích (alkohol, návykové látky, gambling aj.), které mohou negativně ovlivnit jedincův budoucí život (Thorová, 2015), na což je potřeba myslet při práci s dospívajícími.

Starší školní věk je věkem, kdy se poprvé může měnit pohled na sportovní aktivitu. Stále se snažíme vytvářet v jedinci kladný vztah ke sportu jako hře, ale nyní můžeme poukázat na sport jako povinnost a na důležitost výsledku. Na druhou stranu bychom měli jedince vést k rozvíjení dalších oblastí (např. kultura) a klást důraz na důležitost vzdělání, nikoliv jej utvrzovat v postoji, že sport je nejdůležitější na světě a nic jiného neexistuje (Dovalil et al., 2009).

3.6. Vliv sportu

Sport má na jedince nepochybně velký vliv. Odráží se v psychické stránce dítěte, kdy rozvíjí zdravé sebepojetí a sebevědomí, pokud dítě disponuje určitou pohybovou zdatností. Na druhé straně se však mohou v dítěti, které je neobratné, rozvinout pocity méněcennosti, a to například ve chvílích, kdy se v hodinách tělesné výchovy potýká s posměchem od ostatních dětí.

Nemalý vliv má sport také na fyzickou stránku. Velmi důležité, především pro trenéry, je znát a respektovat zákonitosti vývoje dítěte (pro období adolescence viz Motorický vývoj). Kučera (1990, 62, in Smékal, Lacinová, Kukla, 2004) specifikoval tři poslání, které by měl sport mít:

- *„naučit dítě koordinaci pohybu,*
- *posílit harmonický růst a vývoj,*
- *zapojovat jednotlivé orgány a ovlivňovat aktivní zdraví.“*

Je potřeba najít správnou míru organizované pohybové aktivity pro dítě, protože oba extrémy – nadměrná pohybová aktivita i nedostatek organizované pohybové aktivity – mohou mít pro dítě vážné následky, jak biologické, tak psychosociální (Šafář, 2012).

4. Rodina

Rodina má velmi významný a nezastupitelný význam v životě jedince. Rodiče dítěti předávají základní vzorce chování, a považujeme je tak za primární zprostředkovatele procesu socializace. „*Rodina může být místem, kde člověk najde lásku, porozumění a podporu, i když všechno ostatní zklame; kde se osvěžíme, nabere novou sílu a úspěšněji se pak vyrovnáme s vnějším světem*“ (Satirová, 1994, 20).

4.1. Funkce rodiny

Kraus (2008) rozlišuje tyto základní funkce, které by rodina měla plnit vůči svým členům:

- biologicko-reprodukční funkce – významná jak pro členy uvnitř rodiny, tak pro společnost;
- sociálně-ekonomická funkce rodiny – týká především finančního a materiálního zabezpečení;
- funkce ochranná – rodina by měla zajistit životní potřeby členů rodiny, do kterých patří i ochrana zdraví (prevence, péče o jedince v průběhu nemoci, rekonvalescence);
- socializačně-výchovná funkce – rodina pomáhá při vzdělávání, výchově dětí a při osvojování si společenských návyků tak, aby děti byly poté připraveny na život;
- rekreace, relaxace, zábava – využívání volného času (kulturní či sportovní akce), trávení společného času například během dovolené;
- neméně významnou je i funkce emocionální funkce – rodina by měla být dítěti určitým zázemím, kde se bude cítit bezpečně.

4.2. Druhy rodiny

Satirová (1994) uvádí ve své knize o rodině čtyři možná dělení rodinného systému. Pokud se muž se ženou rozhodnou přivést na svět alespoň jedno dítě, o které se budou společně starat a vychovávat jej do doby, než se o sebe bude schopné postarat samo, mluvíme o rodině přirozené. V různých učebnicích se můžeme setkat i s odlišnými termíny, jako například rodina základní či nukleární. Ne vždy se však musí jednat o fungující typ rodiny. V situaci, kdy jeden z biologických rodičů zemře nebo dojde k rozchodu či rozvodu rodičů, pak se z rodiny přirozené stává rodina neúplná. V tomto případě se o dítě stará pouze jeden z rodičů. O smíšené rodině hovoříme tehdy, pokud si vychovávající rodič najde partnera, který se pro dítě stane rodičem nevlastním. Tento pojem můžeme použít i v případě rodiny adoptivní a přidělení dítěte

do pěstounské péče. Posledním typem rodinného systému je tzv. institucionální rodina, kterou je myšlena péče a výchova v ústavech či dětských domovech.

Dalším možným dělením je rozlišení rodiny na eufunkční, disfunkční a afunkční. Eufunkční rodinou máme na mysli rodinu, která řádně plní všechny funkce, které plnit má. Tento typ rodiny je nejvhodnější pro zdravý vývoj dítěte. Pokud rodina základní funkce neplní v takové míře, v jaké by měla, nebo je plní v rozporu s hodnotami společnosti, jedná se o disfunkční typ rodiny. Dítě žijící v takové rodině může mít závažně narušen vývoj. Za nejzávažnější typ můžeme považovat afunkční rodinný systém, kdy rodina nesplňuje ani základní funkce a dítě je tak značně ohroženo (Reichel, 2008).

4.3. Výchovné styly

D. Baumrindová a E. E. Maccobyová (Thorová, 2015) popsaly čtyři styly rodičovské výchovy, které můžeme považovat za běžně se vyskytující, nikoli patologické. Z obrázku je vidět, že svou koncepci vytvořily na základě přístupu a požadavků ze strany rodiče.

	vyžadující rodič	nevyžadující rodič
citlivý přístup	asertivní, vyrovnané, demokratické, kultivující rodičovství	shovívavé, liberální, svobodomyšlné, nedirektivní, mírné rodičovství
necitlivý přístup	přísné, autoritářské, autoritativní, totalitní rodičovství	neangažované, lhostejné, nedbalé, nezúčastněné rodičovství

Obrázek 4 Výchovné styly podle Baumrindové a Maccobyové (Thorová, 2015)

1. Asertivní, demokratické rodičovství vede děti k samostatnosti a zodpovědnosti. Rodiče mají k dětem velmi kladný vztah, zajímají se o jejich názory a podporují je. Pokud je dítě vychovávané tímto výchovným stylem, bývá většinou aktivní, přátelské, tvořivé, má přiměřené sebevědomí a zdravou identitu.
2. Pro autoritářské, přísné rodičovství jsou typické tresty ze strany rodičů. Jde o výchovu, která má přesně vytyčená pravidla, podle kterých se dítě musí chovat. U dítěte se pak může objevit nedostatek sebejistoty a skrytá agresivita. Je také pravděpodobné, že dítě nebude mít dostatek schopnosti řešit problémy a být zodpovědný.
3. Shovívavé, svobodomyšlné, liberální rodičovství se vyznačuje velkou svobodou ze strany rodičů, kterou dítě disponuje. Rodič má k dítěti velmi vřelý vztah, avšak vztah rodič-dítě funguje spíše na kamarádské úrovni, kdy dítě nemá jasně stanovené hranice. Nejen že tento výchovný styl nevede dítě k samostatnosti, ale u dítěte se mohou projevit

problémy s autoritami, může být agresivní nebo se u něj mohou objevit poruchy chování.

4. Při nezúčastněném, nedbalém rodičovství rodiče neprojeví přílišný zájem o dítě a nemají na něj žádné vysoké nároky, veškeré jeho základní potřeby však naplňují. Takto vychované dítě má snížené sebehodnocení, je impulsivní a náladové, a je pro něj pak typické záškoláctví, zneužívání návykových látek nebo třeba snížený intelekt ve srovnání s jeho vrstevníky.

Tyto výchovné styly se však většinou neobjevují samostatně, ale v kombinaci, kdy se u rodiče objevují různé prvky z výše zmíněných rodičovských stylů. Rozdílly zaznamenáváme také vzhledem k pohlaví rodiče – matka i otec mohou mít odlišný výchovný styl (Thorová, 2015).

A. Adler definoval dva nevhodné výchovné styly, které rodiče uplatňují vůči svým dětem, a které mohou vést k pocitům méněcennosti – hyperprotektivní styl a zanedbávání. Pro hyperprotektivní styl je typická dominance nebo submise rodičů, díky které je pak dítě závislé a pasivní nebo neadekvátně submisivní. Při zanedbávání dítě necítí zájem ze strany rodičů, díky čemuž může mít snížené sebehodnocení, případně se může objevit subdeprivace a poruchy chování (Thorová, 2015).

V psychologickém slovníku nalezneme pod pojmem rodič kromě definice také odlišení rodičů podle zaměřenosti. První variantou je rodič zaměřený na dítě (child-centered parent), jehož prioritou je život dětí, na kterém se podílí. Můžeme ho označit jako vřelého rodiče pečujícího o své dítě. Opakem je rodič zaměřený na sebe (parent-centered parent). Takový rodič obrací pozornost spíše sám k sobě, bývá lhostejný a zdrženlivý ve vztahu ke svému dítěti (Hartl, Hartlová, 2010).

4.4. Vztah rodič-dospívající

V tomto období prochází velkou změnou i vztahy s okolím, především s rodiči, a to za účasti velmi bouřlivých emocí. Běžně se setkáváme s hádkami mezi dětmi a rodiči, s bouřením se proti autoritám, mezi které rodiče jednoznačně patří, s vlastními někdy až vyhraněnými názory aj.

Za důležitý mezník ve vztahu rodič-dospívající můžeme v období adolescence označit separačnímu proces (taktéž proces emancipace), kdy se jedinec uvolňuje ze závislosti na rodičích. Jde o klíčový proces pro vývoj v budoucím životě. Dospívající chce, aby ho rodiče brali jako sobě rovného a on měl tak možnost rozhodovat sám o sobě. Na jedné straně tak stojí rodiče, kteří nechtějí přijít o svou autoritu, a na druhé straně adolescent, který touží a dělá vše

pro to, aby se mohl osamostatnit. Ze strany dospívajícího se mění citová vazba k rodičům a vzhledem k vypjatým interakcím se krátí doba, kterou s rodiči tráví. Na konci adolescence by však měl být separační proces ukončen (Vágnerová, 2005). Členové rodiny by si měli vytvořit vlastní hranice, a přitom zůstat ve vzájemném vztahu.

Existují tři typy vztahů, které můžeme označit jako nevhodné až patologické. Prvním z nich je vázání (binding), kdy rodiče brání autonomii dítěte. Jako další nevhodný vztah můžeme označit vypuzování (expelling), pro který je typická chladná atmosféra bez empatické účasti rodičů. Poslední je vztah, kdy má dospívající splnit ideál rodičů, který se jim nepodařilo zrealizovat. Ten označujeme jako delegování (delegation) (od Sobotkové z hodin).

4.5. Utváření vztahu dítěte k pohybové aktivitě

„Rodina jako primární nositel kultury poskytuje základ norem a hodnot dané společnosti. Vede dítě ke společenskému životu v prostředí, ve kterém vyrůstá, učí ho orientovat se ve světě symbolů. Rodinná výchova seznamuje dítě s kulturními vzory (tradice, zvyky, mravy, zákony, tabu apod.) tím, že se dítě učí respektovat požadavky rodičů a je sankcionované za jejich nesplnění“ (Výrost, Slaměník, 2008, 50).

Rodině se v rámci socializace přisuzuje největší význam, a proto bývá i vztah dítěte ke sportovním aktivitám závislý na tom, jak se k pohybové aktivitě staví jeho rodina. V dětství se na výběru volnočasové aktivity podílí především rodiče sami a vzhledem k tomu, že dítě má snahu napodobovat své rodiče, by právě rodiče měli jít dítěti příkladem, a to v pohybových aktivitách spontánních i organizovaných. Až s rostoucím věkem totiž dítě začíná samo přicházet na to, co ho baví a nebaví.

Vývoj motivační struktury u sportovce popisuje Hošek (1989) ve čtyřech fázích. V první etapě, tj. generalizace motivační struktury, kdy má jedinec více sportovních zájmů a na výběr sportovních aktivit mohou mít velký vliv vnější podněty, mezi něž můžeme zařadit například kamaráda, který se již danému sportu věnuje. Rozhodujícím faktorem je také libost prožitků. Během druhého stadia (diferenciace motivační struktury) už jedinec rozlišuje mezi úspěchem a neúspěchem, což jsou důležité ukazatele pro postoj k danému sportu. Libost v tomto stadiu bývá spojována s úspěchem v konkrétní sportovní aktivitě, díky čemuž se vytváří zaměření na určitý sport. Ve fázi stabilizace motivační struktury se objevují motivy, které jedince vedou k vysoké výkonnosti. Vytváří se složitá motivační struktura, která zahrnuje osobní, společenské a další vedlejší cíle, které se sportem souvisí. Sportovec má již spoustu zkušeností, je si vědom svých možností a je přínosem svému družstvu. Poslední fází je involuce motivační struktury, kdy se u sportovce objevují primárnější motivy (např. radost z daného sportu), což je způsobeno

velkým množstvím zkušeností, které sportovec za svou sportovní kariéru získal. Sportovci, kteří jsou takto motivováni, mívají velmi často lepší výsledky než předtím, a to především díky vyrovnanému vztahu k úrovni vlastního výkonu.

V souvislosti se sportovní psychologií se ve většině publikací setkáme s pojmem výkonová motivace, kterou můžeme definovat jako schopnost jedince realizovat se na určité úrovni za dosažením výsledku. Existují teorie výkonové motivace, například teorie potřeby úspěchu (Atkinson, 1974, in Tod, Thatcher, Rahman, 2012), která předpokládá, že jedince k činnosti žene motivace dosáhnout úspěchu, která je v rovnováze se strachem ze selhání. Oproti tomu stojí více uznávaná teorie cíle snažení (Nicholls, 1984, in Tod, Thatcher, Rahman, 2012), která vychází ze dvou zaměření: orientace na úkol a orientace na ego. Jedinec, jehož orientace je zaměřena na úkol, je většinou motivován radostí ze sportu a volí úkoly, které zlepší jeho výkony. Hlavní motivací na ego orientovaného sportovce je porovnání dovedností s druhými a vybírá si většinou snazší úkoly, ve kterých se může předvést. Na orientaci na úkol nebo na ego má velký vliv prostředí, které označujeme jako motivační klima. Rozlišujeme klima mistrovství, v němž trenér i rodiče dítě podněcují ke zlepšení v osobních cílech a k pomoci ostatním se zlepšením, od klimatu soutěžení, který je typický srovnáváním s ostatními i odměňováním dobrých výkonů (Tod, Thatcher, Rahman, 2012).

Za důležité považují zmínit rozdělení motivace na vnitřní a vnější. Motivaci vnější můžeme chápat jako snahu něčeho dosáhnout (např. sportování pro peníze, prestiž atd.), zatímco motivace vnitřní vychází prožitku, tzn. jedinec vykonává daný sport pro radost z něj – je vnitřně motivovaný pro sport jako takový. Právě vnitřní motivace je důležitá ve sportovní přípravě dětí (Tod, Thatcher, Rahman, 2012).

4.6. Problematika rodičovství ve sportu

Přímý a nepřímý vliv na hodnocení dětí ve sportu zprostředkovávají dva sociálně-kognitivní konstrukty, a to očekávané výsledky (outcome expectancies) a očekávaná účinnost (efficacy expectancies). Aby děti mohly zůstat zainteresované a zapojené do sportu, obvykle hodnotí své zapojení ze dvou pohledů "Stojí to za to?" (očekávaný výsledek) a "Jsem toho schopen?" (očekávaná účinnost) (Welk et al., 2004, in Kanters et al. (2008). V tomto ohledu mohou hodnocení dítěte ve sportovních aktivitách významně ovlivnit rodiče.

Existují dva specifické modely sportovního rodičovství, mezi které zařazujeme model podpory (support) a model tlaku (pressure). Dorsch et al. (2016) upozorňuje na nejasnou hranici mezi tím, zda je model podpory či tlaku spíše pozitivní nebo negativní. Kanters et kol. (2008)

však upozorňují, že záleží na dětské interpretaci rodičovského chování. Jinými slovy, rodič si může myslet, že své dítě plně podporuje, nicméně dítě to může vnímat jako tlak ze strany rodiče.

Bylo zjištěno, že povzbuzování a podpora ze strany rodičů zvyšují dětské vnímání o jejich vlastních sportovních schopnostech, a dále také pozitivně ovlivňují jejich zájem a zapojení do sportu. Tlak, kritika a nerealisticky vysoká očekávání ze strany rodičů bývají spojovány s nižším prožitkem, ztrátou zájmu o sport, dítě může být méně vnitřně motivováno a objevit se u něj může i vyšší míra stresu (Lavoie, Stellino, 2008).

Nutno podotknout, že vliv rodičů na sportovní zkušenost dítěte souvisí s mnoha faktory, které jsou spojeny s rodiči samotnými, ale také s vlastnostmi a chováním jejich dětí, nebo také s vlivem okolí (trenéři, ostatní rodiče, kultura sportu aj.). Pohled dětí na zapojení rodičů do sportu je ovlivněn také určitými charakteristikami jejich rodičů (např. pohlaví) a kvalitou jejich vztahů. To vše pak vytváří dynamické a složité prostředí mládežnického sportu. Nevhodné reakce rodičů mohou mít původ i v náročných situacích, kdy rodiče sami neví, jak se správně chovat. Vhodnou se zdá být intervence pro rodiče, která by mohla mít podobu edukačních programů zaměřených na tuto problematiku (Knight, Berrow, Harwood, 2017).

VÝZKUMNÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE

5. Metodologický rámec výzkumu

5.1. Výzkumný problém a cíle práce

Problematika vztahu rodiče a dítěte ve sportovní přípravě je fenomén, který je všeobecně známý a velmi diskutovaný. V teoretické části bakalářské práce jsme se pokusili shrnout důležité poznatky o tomto jevu. V závěru teoretické části jsme zmínili poznatky z výzkumů, které byly na tento typ problematiky uskutečněny. Většina výzkumů však pochází ze Spojených států amerických nebo z Kanady, a proto jsme se rozhodli tuto oblast probádat i u nás v České republice. Naši studii bychom chtěli přispět novými poznatky o této problematice a poskytnout zpětnou vazbu rodičům i dětem.

Hlavním výzkumným problémem byla problematika rodičovství ve sportu. V návaznosti na výzkumný problém jsme si stanovili, že hlavním cílem této práce je zjistit, prozkoumat a popsat, jak se rodiče angažují ve sportovní přípravě dětí ve výkonnostním kolektivním sportu.

5.2. Design výzkumu

Jelikož hlavním cílem výzkumné části naší práce byl popis a orientace v problematice rodičovství ve sportu, zvolili jsme pro zmapování současné situace kvantitativní přístup. Výzkum měl tedy povahu exploračně-deskriptivní.

Abychom mohli zjistit a popsat pohled dětí a rodičů a odlišnosti mezi jednotlivými sporty (fotbal, basketbal a lední hokej), využili jsme designu diferenční studie.

5.3. Výzkumné otázky a hypotézy

Na základě výzkumných cílů jsme si formulovali tyto výzkumné otázky:

- Jak se liší vnímání různých aspektů angažovanosti z pohledu rodičů (matka/otec) a dětí v dětství a adolescenci?
- Existují rozdíly mezi rodiči v jednotlivých sportech?
- Jak souvisí prvky angažovanosti s investicemi vyloženými do sportu v dětství a adolescenci?

V souvislosti s výzkumnými otázkami jsme si pak stanovili tyto výzkumné hypotézy:

Hypotéza 1 (**H1**): V dětství existuje rozdíl mezi angažovaností rodičů v subškále:

- a. doprovod a účast na trénink/zápas,
- b. rozbor tréninkových a zápasových situací,
- c. odměny,
- d. negativní dopad sportu.

Hypotéza 2 (**H2**): V adolescenci existuje rozdíl mezi angažovaností v subškále:

- a. doprovod a účast na trénink/zápas,
- b. rozbor tréninkových a zápasových situací,
- c. odměny,
- d. negativní dopad sportu.

Hypotéza 3 (**H3**): V dětství existuje rozdíl mezi vnímáním matek/otců a dětí v subškále:

- a. doprovod a účast na trénink/zápas,
- b. rozbor tréninkových a zápasových situací,
- c. odměny,
- d. negativní dopad sportu.

Hypotéza 4 (**H4**): V adolescenci existuje rozdíl mezi vnímáním rodičů a dětí v subškále:

- a. doprovod a účast na trénink/zápas,
- b. rozbor tréninkových a zápasových situací,
- c. odměny,
- d. negativní dopad sportu.

Hypotéza 5 (**H5**): V dětství existuje rozdíl mezi matkami a otci v subškále:

- a. doprovod a účast na trénink/zápas,
- b. rozbor tréninkových a zápasových situací,
- c. odměny,
- d. negativní dopad sportu.

Hypotéza 6 (**H6**): V adolescenci existuje rozdíl mezi matkami a otci v subškále:

- a. doprovod a účast na trénink/zápas,
- b. rozbor tréninkových a zápasových situací,
- c. odměny,

- d. negativní dopad sportu.

Hypotéza 7 (**H7**): V dětství existuje rozdíl mezi angažovaností rodičů v basketbalu, ve fotbalu a v ledním hokeji v subškále:

- a. doprovod a účast na trénink/zápas,
- b. rozbor tréninkových a zápasových situací,
- c. odměny,
- d. negativní dopad sportu.

Hypotéza 8 (**H8**): V adolescenci existuje rozdíl mezi angažovaností rodičů v basketbalu, ve fotbalu a v ledním hokeji v subškále:

- a. doprovod a účast na trénink/zápas,
- b. rozbor tréninkových a zápasových situací,
- c. odměny,
- d. negativní dopad sportu.

5.4. Použité metody získávání dat

Pro získání informací byl vytvořen dotazník za účelem zjištění prvků angažovanosti. Dotazník je podrobně popsán v následující podkapitole.

5.4.1. Dotazník vlastní konstrukce

Dotazník (viz Příloha č. 4, Příloha č. 5) byl vytvořen autory výzkumného projektu pro účel zjištění prvků angažovanosti rodičů ve výkonnostních kolektivních sportech. Skládá se z úvodní strany, kde jsou uvedeny všechny náležitosti, které by dotazník měl obsahovat (účel výzkumné studie, anonymita dat a dobrovolnost, pokyny k vyplnění otázek, časová náročnost a kontakt na realizátory), vnitřní části dotazníku, která obsahuje hlavní sled otázek a poděkování za vyplnění v závěru dotazníku.

Použili jsme otázky uzavřené a přímé, které jsou výhodné především v nasměrování respondenta na oblast, kterou chceme zkoumat. Otázky jsou také jednoduché na vyplnění a pro výzkumnou osobu snadné na zpracování odpovědí. Uvědomujeme si však, že tento typ otázek nemusí vystihnout názory všech a umožňuje náhodné vyplnění. Z hlediska formátu otázek jsou otázky 1-10 strukturovány do tzv. výběrové baterie, kdy možnost odpovědi je složena z pěti stupňů, a to:

- po každé bez výjimky,

- až na pár výjimek vždy,
- tak půl na půl,
- jen výjimečně,
- prakticky vůbec.

Otázka 11 je dichotomická a je na ní možná pouze odpověď ano nebo ne. V případě, že na ni jedinec odpoví kladně, má možnost svou odpověď dále rozvést.

Z hlediska obsahu jsou pak rozděleny do tří oblastí.

- Časová dimenze – otázky 1-6 jsou koncipovány pro zjištění časového hlediska, např.: „Vozím své dítě na trénink.“
- Oblast prožívání – otázky 7-10 jsou zaměřeny na to, jak rodiče prožívali/prožívají sportovní kariéru svého dítěte, např. otázka č. 10: „Když se rodičům líbilo, jak jsem hrál/a, řekli mi to.“
- Finanční náročnost, kterou zjišťuje otázka 11, a to ve smyslu členských příspěvků, pořizování výbavy či výstroje pro daný sport a dalších nákladů, které měli respondenti možnost rozepsat v další podotázce, avšak většina z nich ji nevyužila.

Dotazník je rozdělen do dvou období – předškolní a mladší školní věk, současnost. Obsahuje identické otázky pro děti i rodiče, abychom mohli porovnat výsledky mezi sebou. Pro lepší pochopení uvádím otázku č. 4 ve všech možných variantách:

Předškolní a mladší školní věk:

- děti: „Rodiče se mnou doma rozebírali tréninky nebo zápasy.“
- rodiče: „Rozebíral/a jsem tréninky nebo zápasy se svým dítětem doma.“

Současnost:

- děti: „Rodiče se mnou doma rozebírají tréninky nebo zápasy.“,
- rodiče: „Rozebírám tréninky nebo zápasy se svým dítětem doma.“

5.4.2. Pilotní studie

Než byl zahájen samotný výzkum, byla provedena tzv. pilotní studie, jejímž primárním cílem bylo ověření správnosti a vhodnosti otázek a správnému porozumění otázek ze strany dotazovaných. Vzhledem k tomu, že pilotní studie jsou realizovány na menším vzorku, než je výběrový soubor ve výzkumu, proběhla pilotní studie na šesti dětech – dívkách i chlapcích, kteří

se věnují nejen kolektivnímu sportu, ale i sportu individuálnímu, a na jejich deseti rodičích. Na základě této pilotní studie došlo k pozměnění formulace otázky číslo 9. Dále jsme obdrželi podněty o chybějící otázce na téma rivality vyskytující se mezi rodiči, kterou jsme se však rozhodli nezařadit, protože ji nepovažujeme za podstatnou při výzkumu vztahu rodičů a jejich dětí.

5.5. Administrace

Dotazník na zjišťování prvků angažovanosti rodičů v dětství/adolescenci byl vytvořen v programu Microsoft Word. Na první stránce byly poskytnuty informace o výzkumu (název výzkumného projektu, účel studie, časová náročnost), instrukce k vyplnění a kontaktní údaje. Na dalších stránkách byly již samostatné otázky.

Administrace probíhala ve formě tužka-papír, kdy u vyplňování dotazníku adolescenty byla přítomna výzkumná osoba. Ta jim zadala pokyny ke správnému vyplnění dotazníku, a především je upozornila na dva oddíly dotazníku (předškolní – mladší školní věk a současnost), které obsahují stejné otázky. Byla přítomna i pro případné dotazy ze strany dospívajících respondentů, kteří po vyplnění svého dotazníku, dostali v obálce další dva dotazníky – pro matku a otce, kteří je po vyplnění odevzdali v zalepené obálce trenérovi. Všechny dotazníky jsme spárovali a data jsme následně jsme přepsali do sešitu v programu Microsoft Excel.

Sběr dat probíhal od 7. listopadu 2017 do 10. března 2018.

5.5.1. Faktorová analýza

Dalším krokem při administraci byla metoda hlavních komponent (Principal Component Analysis, PCA), kdy došlo k redukci počtu proměnných na menší počet škál. Zjistili jsme tedy výskyt čtyř komponent, které mají vlastní číslo větší než 1.

V Tabulce 1 a Tabulce 2 jsou nalezené hodnoty, kterým říkáme vlastní čísla (eigenvalues) a jaké procento rozptylu daná komponenta (1-4) vysvětluje.

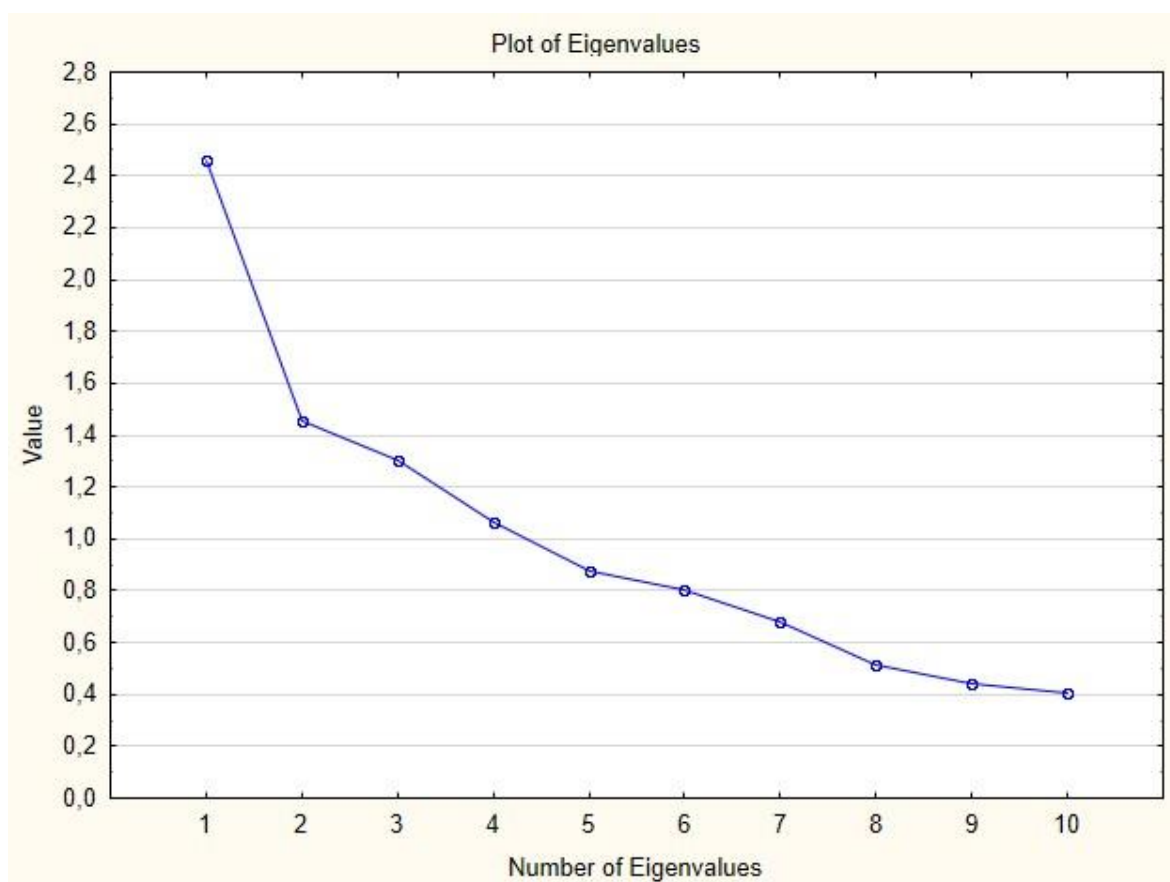
	vlastní číslo	% celk. rozptylu	kumulat. vlast. číslo	kumulativ. %
F1	2,46	24,57	2,46	24,58
F2	1,46	14,57	3,91	39,13
F3	1,31	13,06	5,22	52,19
F4	1,07	10,66	6,29	62,86

Tabulka 1 Extrakce: Hlavní komponenty (předškolní a mladší školní věk)

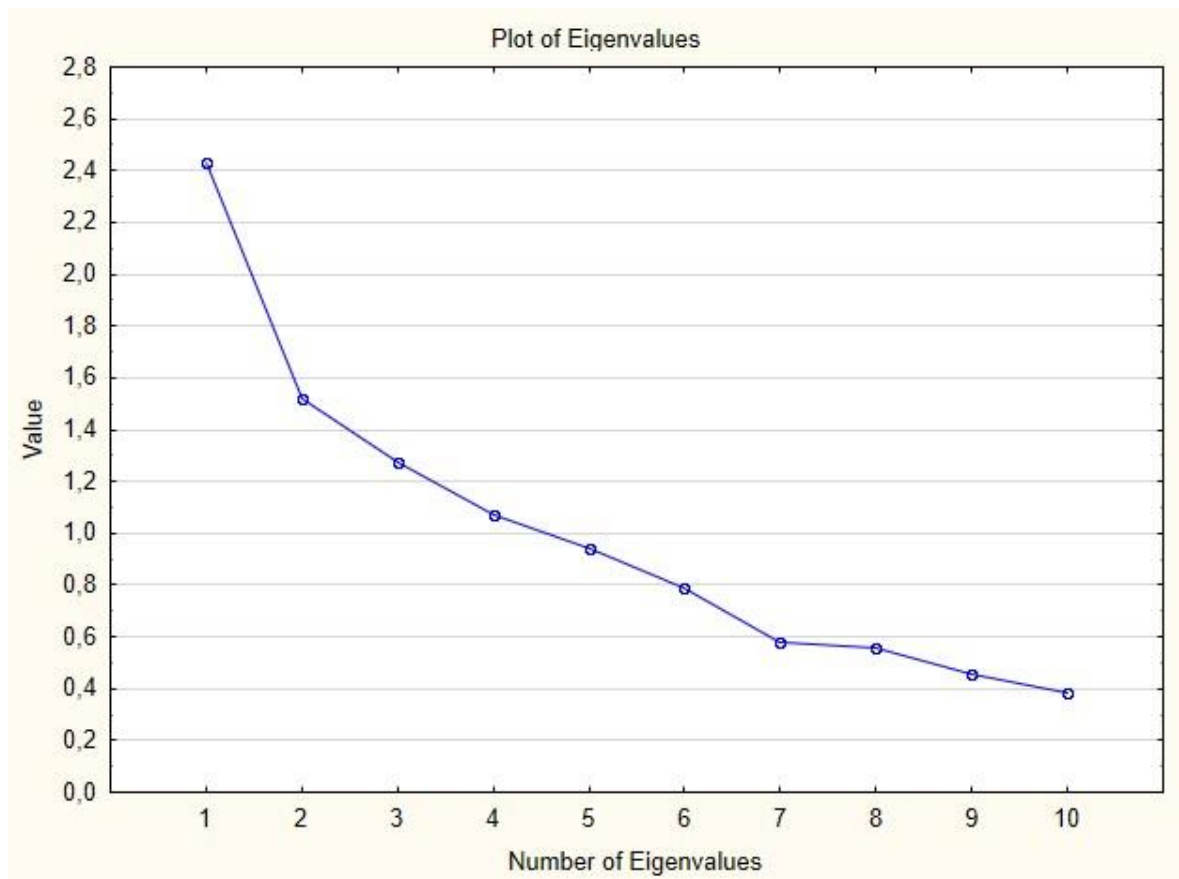
	vlastní číslo	% celk. rozptylu	kumulat. vlast. číslo	kumulativ. %
F1	2,43	24,28	2,43	24,28
F2	1,52	15,18	3,95	39,46
F3	1,27	12,74	5,22	52,19
F4	1,07	10,7	6,29	62,91

Tabulka 2 Extrakce: Hlavní komponenty (současnost)

Grafy 1 a 2 pak zobrazují tzv. sutinový graf (scree plot), na kterém vidíme graficky zobrazené všechny vlastní čísla.

Graf 1 Sutinový graf (předškolní a mladší školní věk)

Graf 2 Sutinový graf (současnost)

Poté jsme provedli výpočet faktorových zátěží rotovaného řešení pro dětství i adolescenci. Zjistili jsme, že v obou obdobích vycházejí hodnoty rozdílně. Mezi jednu z příčin můžeme zařadit to, že jsme použili metodu hlavních komponent, nikoli explorační faktorovou analýzu (EFA), což může mít za následek práci s náhodnými rozptyly.

Další možností rozdílných faktorových zátěží u položek dotazníku může být změna chování rodičů v dětství, kdy dítě není samostatné a je potřeba ho odvézt například na trénink. Na rozdíl od období dospívání, kdy se jedinec snaží ze závislosti na rodičích vymanit, osamostatnit se. Rodiče už adolescenta nevozí na tréninky, nemusí na něj mít tak velký vliv, jaký mají v dětství, kdy jsou pro děti vzorem.

V dětství jsme si tedy po zjištění položek, které dané faktory sytí, subškály pojmenovali následovně:

- faktor 1 (F1) = doprovod a účast na trénink/zápas,
- faktor 2 (F2) = rozbor tréninkových a zápasových situací,
- faktor 3 (F3) = odměny,

- faktor 4 (F4) = negativní dopad sportu.

Jak již bylo řečeno, v adolescenci byly zjištěny zcela odlišné hodnoty. Podíváme-li se do Tabulky 4, zjistíme, že:

- faktor 1 koreluje s otázkou 4 (rozbor tréninkových nebo zápasových situací) a s otázkou 8 (naštvaností rodiče při neúspěšnosti dítěte ve sportu),
- faktor 2 koreluje s otázkami 1 a 6, které souvisí s odvozem na tréninky s nutností úpravy pracovní doby rodičů,
- faktor 3 koreluje s otázkami 7 a 9, které jsou zaměřeny na odměny a tresty v materiální podobě,
- a faktor 4 sytí otázku 10, jejíž obsahem je pochvala dítěte v případě dobře odvedené práce na tréninku či zápase.

Otázka	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4
1	0,67	-0,18	-0,14	0,35
2	0,78	0,21	0,07	-0,05
3	0,73	0,18	0,08	0,004
4	0,19	0,76	0,05	0,14
5	0,04	0,82	-0,02	0,15
6	0,28	0,01	0,39	0,64
7	0,24	-0,21	0,74	0,13
8	0,24	0,22	-0,14	0,64
9	-0,28	0,17	0,06	0,72
10	-0,18	0,23	0,75	-0,05

Tabulka 3 Faktorové zátěže čtyř rotovaných faktorů – předškolní a mladší školní věk (metoda rotace varimax)

Otázka	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4
1	-0,14	0,79	0,02	-0,32
2	0,18	0,44	-0,16	0,43
3	0,33	0,59	0,03	0,02
4	0,75	0,03	0,12	0,20
5	0,56	0,35	0,09	0,24
6	-0,06	0,65	0,43	0,12
7	0,04	0,11	0,79	0,29
8	0,80	-0,07	0,07	-0,22
9	0,22	0,02	0,79	-0,16
10	0,02	-0,15	0,15	0,84

Tabulka 4 Faktorové zátěže čtyř rotovaných faktorů – současnost (metoda rotace varimax)

Pro další výpočty jsme se rozhodli pracovat s hodnotami, které jsme zjistili v dětství (viz Tabulka 3).

5.6. Etické aspekty výzkumu

Úvodní strana námi vytvořeného dotazníku obsahovala informace o výzkumném projektu, jeho realizátorech společně s e-mailovou adresou, kterou mohli respondenti využít v případě dotazů či připomínek ohledně dotazníku.

Všichni respondenti byli informováni o anonymitě veškerých dat získaných pro účel výzkumu. Během výzkumu jsme získali osobní údaje, za které považujeme informace, které mohou identifikovat daného jedince. S těmito daty pracovala pouze autorka této výzkumné studie. Pro základní analýzu dat byly všechny informace, včetně osobních údajů, zapsány do počítače, který byl řádně zabezpečen, a nikdo jiný kromě autorky k němu neměl přístup. Pro vyhodnocení dat byly osobní údaje anonymizovány tak, aby nikdo nemohl určit totožnost respondentů.

V neposlední řadě jsme respondentům poskytli informace o dobrovolnosti jejich participace na výzkumu stejně tak, jako byli poučeni o tom, že mají právo kdykoliv z výzkumu odstoupit v jakékoli jeho fázi, pokud nebudou chtít být dále součástí výzkumné studie.

Pro dospívající jsme zvolili variantu informovaného souhlasu v písemné podobě (viz Příloha č. 3), a to především z důvodu věku mladistvých respondentů, 15-19 let. Informovaný souhlas obsahoval informace o účelu výzkumu a o realizátorech studie, informace o míře zachování důvěrnosti během výzkumu a jeho výsledcích a právo účastníků na pozdější odmítnutí účasti ve výzkumné studii. Nejdůležitější částí bylo jméno respondenta a jeho podpis spolu s uvedením datumu souhlasu. Od rodičů jsme písemný informovaný souhlas nevyžadovali, a to především proto, že vyplněním dotazníku dali souhlas se zpracováním jejich dat.

Všem účastníkům výzkumného projektu byly poskytnuty pouze pravdivé informace a pravé údaje o účelu studie. V žádné části výzkumu tak nedošlo ke klamání respondentů.

Za problematickou část můžeme považovat samostatné vyplňování dotazníků, a to proto, že jsme pojali podezření na vyplnění dotazníků pro rodiče samotnými adolescenty. Při párování informovaných souhlasů s dotazníky pro děti i rodiče a následném přepisování dat do počítače jsme zjistili výskyt stejného písma v obou typech dotazníků. Po dalším prozkoumání a porovnání i s informovanými souhlasy jsme došli k závěru, že některé dotazníky určené pro rodiče vyplnili s vysokou pravděpodobností právě sami adolescenti.

5.7. Základní a výzkumný soubor

Výzkumný soubor jsme vybrali záměrným (účelovým) výběrem (judgement sample), kdy jsme cíleně vyhledali účastníky podle jejich věku a sportu, kterému se věnují. Záměrně jsme do výzkumného souboru vybírali adolescenty ve věku od 15 do 19 let, a to vzhledem k možnosti samostatného podepsání informovaného souhlasu. Další podmínkou byla účast ve výkonnostním kolektivním sportu, konkrétně v basketbalu (BK Děčín), fotbalu (FK Tempo Praha) nebo ledním hokeji (HC Bílí Tygři Liberec). V neposlední řadě bylo důležité, aby se na výzkumu podíleli i rodiče těchto dospívajících adolescentů.

Náš výzkumný soubor se skládal z 62 adolescentů. V BK Děčín vyplnilo dotazník 19 respondentů, v FK Tempo Praha 20 respondentů a v HC Bílí Tygři Liberec 23 respondentů. Ti pak předali dotazník na vyplnění rodičům. Návratnost dotazníků od rodičů byla menší, vrátilo se celkem 88 vyplněných dotazníků. Výzkumný soubor se tak skládal ze 150 respondentů. Po spárování dotazníků jsme museli vyřadit celkem 13 dotazníků, které byly vyplněny adolescenty, protože jsme nezískali vyplněné dotazníky od jejich rodičů. Konkrétně šlo o 4 respondenty z BK Děčín, 2 respondenty z FK Tempo Praha a 7 respondentů z HC Bílí Tygři Liberec. Výsledný výzkumný soubor se skládal ze 137 respondentů.

Četnostní a věkové rozložení výsledného výzkumného souboru uvádíme v Tabulce 5 a 6.

	četnost	průměr	sm. odchylka	minimum	maximum
Ženy	44	43,57	3,43	39	52
Muži	44	47,23	4,57	39	65
Celý soubor	88	45,39	4,42	39	65

Tabulka 5 Popisné charakteristiky souboru – četnosti a věkové rozložení (rodiče)

	četnost	průměr	sm. odchylka	minimum	maximum
Dívky	8	16,75	1,04	15	18
Chlapci	41	17,22	1,01	15	19
Celý soubor	49	17,14	1,02	15	19

Tabulka 6 Popisné charakteristiky souboru – četnosti a věkové rozložení (děti)

6. Výsledky

Tato kapitola je zaměřena na výsledky výzkumné studie a jejich interpretaci. Hlavním cílem této práce bylo zjistit, prozkoumat a popsat, jak se rodiče angažují ve sportovní přípravě dětí ve výkonnostním kolektivním sportu.

Výzkumná část byla založena na kvantitativním přístupu, a proto jsme využili statistickou analýzu získaných dat. Vzhledem k tomu, že pracujeme s náhodnými veličinami, jejichž rozdělení neznáme, zvolili jsme pro analýzu dat neparametrické testy, které „*nepřacují s původními daty, ale naměřené hodnoty transformují na proměnnou nižšího typu (nejčastěji ordinální nebo alternativní) a na ni uplatní úvahy, které se neliší od těch, co známe z minulých kapitol*“ (Dostál, 2016, 145). Konkrétně jsme pracovali se znaménkovým testem pro hypotézy 1-3, Wilcoxonovým párovým testem pro hypotézy 4-5, Kruskallovým-Wallisovým testem s následným post-hoc testem pro hypotézy 6-7 a se Spearmanovým korelačním koeficientem pro třetí výzkumnou otázku.

6.1. Výzkumné otázky

V této části zodpovíme jednotlivé výzkumné otázky.

1. Jak se liší vnímání různých aspektů angažovanosti z pohledu rodičů (matka/otec) a dětí v dětství a adolescenci?

S touto výzkumnou otázkou souvisí hypotéza 1, která předpokládala rozdíl mezi angažovaností rodičů v dětství a v adolescenci. Vzhledem k signifikantní p-hodnotě můžeme výsledek interpretovat jako existenci rozdílu angažovanosti v dětství a v adolescenci.

V dětství neexistuje rozdíl mezi vnímáním matek a dětí, zatímco existuje rozdíl mezi vnímáním otců a dětí, a to v subškálách:

- rozbor tréninkových a zápasových situací,
- odměny.

V adolescenci pak existuje rozdíl mezi vnímáním matek a dětí v oblasti:

- doprovod a účast na trénink/zápas,
- rozbor tréninkových a zápasových situací,
- negativní dopad sportu.

Kdežto mezi vnímáním otců a dětí rozdíl neexistuje.

2. Existují rozdíly mezi rodiči v jednotlivých sportech?

V návaznosti na hypotézu 4 a hypotézu 5, které byly zaměřeny na rozdíly mezi matkami a otci v dětství a adolescenci jsme zjistili, že v dětství existují rozdíly mezi matkami a otci v subškálách:

- doprovod a účast na trénink/zápas,
- rozbor tréninkových a zápasových situací,
- odměny.

Zatímco v adolescenci existují rozdíly mezi matkami a otci v subškálách:

- doprovod a účast na trénink/zápas,
- odměny.

V souvislosti s hypotézami 6 a 7, které byly zaměřeny na rozdíly mezi jednotlivými sporty, jsme došli k těmto výsledkům:

V dětství existuje rozdíl mezi angažovaností rodičů v jednotlivých sportech, konkrétně mezi fotbalem a ledním hokej a mezi basketbalem a ledním hokejem, a to v subškále doprovod a účast na trénink/zápas ve sportech. Existence rozdílu byla zjištěna i v subškále negativní dopad sportu, a to mezi basketbalem a ledním hokejem.

V adolescenci existuje rozdíl mezi angažovaností rodičů v jednotlivých sportech, konkrétně mezi fotbalem a ledním hokejem, a to v subškálách:

- odměny,
- negativní dopad sportu.

3. Jak souvisí prvky angažovanosti s investicemi vynaloženými do sportu v dětství a adolescenci?

Finance, které rodiče musí vynaložit do sportu, souvisí s těmito prvky angažovanosti:

- doprovod a účast na trénink/zápas,
- negativní dopad sportu.

V adolescenci vyšlo $p > 0,05$ ve všech subškálách, z čehož usuzujeme, že finance vynaložené do sportu nemají souvislost s žádnými prvky angažovanosti.

	počet	Sperman R	t(N-2)	p
F1	88	0,25	2,39	0,02
F2	88	-0,08	-0,73	0,46
F3	88	-0,06	-0,59	0,56
F4	88	0,26	2,52	0,01

Tabulka 7 Spearmanův korelační koeficient (dětsví)

	počet	Sperman R	t(N-2)	p
F1	88	0,03	0,29	0,77
F2	88	-0,17	-1,61	0,11
F3	88	-0,15	-1,41	0,16
F4	88	0,19	1,76	0,82

Tabulka 8 Spearmanův korelační koeficient (adolescence)

6.2. Hypotézy

Po základní analýze dat můžeme zhodnotit platnost hypotéz, které jsme statisticky ověřovali v programu Statistica 13 od společnosti StatSoft, Inc.

Hypotéza 1 (**H1**): Existuje rozdíl mezi angažovaností rodičů v dětství a v angažovanosti.

Hypotézu ve všech subškálách **přijímáme** při $p < 0,05$.

	počet	Z	p
F1	80	8,36	0,00
F2	67	4,09	0,000042
F3	53	3,57	0,000355
F4	52	3,47	0,000527

Tabulka 9 Znaménkový test pro H1

Hypotéza 2 (**H2**): V dětství existuje rozdíl ve vnímání prvků angažovanosti mezi matkami/otci a dětmi.

U žen hypotézu **zamítáme** při $p > 0,05$ ve všech subškálách.

	počet	Z	p
F1	38	1,46	0,14
F2	36	1,50	0,13
F3	29	0,74	0,46
F4	32	0,18	0,86

Tabulka 10 Znaménkový test pro H2 (ženy)

U mužů hypotézu **přijímáme** při $p < 0,05$ v subškálách:

- rozbor tréninkových a zápasových situací,
- odměny.

V ostatních subškálách hypotézu **zamítáme** při $p > 0,05$.

	počet	Z	p
F1	29	0	1
F2	41	2,81	0,01
F3	26	2,16	0,03
F4	23	0,83	0,40

Tabulka 11 Znaménkový test pro H2 (muži)

Hypotéza 3 (**H3**): V adolescenci existuje rozdíl ve vnímání prvků angažovanosti mezi matkami/otci a dětmi.

U žen hypotézu **přijímáme** při $p < 0,05$ v subškálách:

- doprovod a účast na trénink/zápas,
- rozbor tréninkových a zápasových situací,
- negativní dopad sportu.

V subškále odměny hypotézu **zamítáme** při $p > 0,05$.

	počet	Z	p
F1	35	2,03	0,04
F2	28	3,59	0,0003
F3	30	1,28	0,20
F4	22	2,35	0,02

Tabulka 12 Znaménkový test pro H3 (ženy)

U mužů hypotézu **zamítáme** při $p > 0,05$ ve všech subškálách.

	počet	Z	p
F1	31	0,72	0,47
F2	40	0,79	0,43
F3	32	1,24	0,22
F4	28	0,19	0,85

Tabulka 13 Znaménkový test pro H3 (muži)

Hypotéza 4 (**H4**): V dětství existuje rozdíl mezi matkami a otci.

Hypotézu **přijímáme** při $p < 0,05$ v subškálách:

- doprovod a účast na trénink/zápas,
- rozbor tréninkových a zápasových situací,
- odměny.

V subškále negativní dopad sportu hypotézu **zamítáme** při $p > 0,05$.

	počet	Z	P
F1	33	2,49	0,01
F2	33	3,63	0,0002
F3	28	3,40	0,0006
F4	27	1,83	0,068

Tabulka 14 Wilcoxonův párový test pro H4

Hypotéza 5 (**H5**): V adolescenci existuje rozdíl mezi matkami a otci.

Hypotézu **přijímáme** při $p < 0,05$ v subškálách:

- doprovod na trénink/zápas,
- odměny.

V ostatních subškálách hypotézu **zamítáme** při $p > 0,05$.

	počet	Z	P
F1	27	2,27	0,02
F2	27	1,43	0,15
F3	20	2,97	0,003
F4	22	1,05	0,29

Tabulka 15 Wilcoxonův párový test pro H6

Hypotéza 6 (**H6**): V dětství existuje rozdíl mezi angažovaností rodičů v basketbalu, ve fotbalu a v ledním hokeji.

Hypotézu **přijímáme** při $p < 0,05$ v subškálách:

- doprovod a účast na trénink/zápas,
- negativní dopad sportu.

V ostatních subškálách hypotézu **zamítáme** při $p > 0,05$.

V post-hoc testu můžeme vidět, mezi kterými sporty existuje rozdíl.

	počet	H	p	POST-HOC		
				basketbal- fotbal	fotbal-lední hokej	lední hokej- basketbal
F1	88	8,57	0,01	1,00	0,04	0,03
F2	88	0,67	0,72	1,00	1,00	1,00
F3	88	0,93	0,63	1,00	1,00	1,00
F4	88	7,72	0,21	0,10	1,00	0,03

Tabulka 16 Kruskallův-Wallisův test pro H6

Hypotéza 7 (**H7**): V adolescenci existuje rozdíl mezi angažovaností rodičů v basketbalu, ve fotbalu a v ledním hokeji.

Hypotézu **přijímáme** při $p < 0,05$ v subškálách:

- odměny,
- negativní dopad sportu.

V ostatních subškálách hypotézu **zamítáme** při $p > 0,05$.

V post-hoc testu můžeme vidět, mezi kterými sporty existuje rozdíl.

	počet	H	p	POST-HOC		
				basketbal- fotbal	fotbal-lední hokej	lední hokej- basketbal
F1	88	3,58	0,17	0,46	0,26	1,00
F2	88	2,03	0,36	1,00	0,51	1,00
F3	88	7,39	0,02	1,00	0,03	0,29
F4	88	8,50	0,01	1,00	0,04	0,07

Tabulka 17 Kruskallův-Wallisův test pro H7

7. Diskuze

V této kapitole budou prodiskutovány získané výsledky, které propojíme s poznatky získanými v teoretické části práce. Součástí bude také zamyšlení se nad možnými úskalími práce a doporučení pro další výzkumné práce, které se budou zabývat problematikou rodičovství ve sportu.

Z výše uvedených výsledků vyplývá, že podíl rodičů na sportovním životě dětí se mění s rostoucím věkem. Na toto zjištění navazuje skutečnost, že v dětském věku naplňuje rodina většinu potřeb dítěte, je pro něj jistotou a emočním zázemím. Rodiče zatím považuje dítě za autoritu. Kdežto v adolescenci dochází k velké změně ve vztahu rodič-dítě, kdy opadá autorita rodiče a dospívající se snaží osamostatnit (Vágnerová, 2005). Můžeme konstatovat, že v dětství mohou rodiče své děti na tréninky vozit, zatímco adolescent si na trénink už dojede sám.

Knight et kol. (2017) zmínil, že pohled dětí na to, jak se jejich rodiče angažují do sportu může být ovlivněn např. pohlavím rodiče, na což navazuje náš výzkum, který zjistil existenci rozdílů mezi vnímáním dítěte a matky/otce.

To, jak sportovec vnímá působení matky a otce se liší v různých publikacích sportovní psychologie. Averill & Power (1995, in Lavoí, Stellino, 2008) uvádí u chlapců hrajících fotbal, že podpora matky pozitivně ovlivňuje potěšení ze hry, spíše než podpora ze strany otce. Ve srovnání matek a otců – Leff & Hoyle (1995, in Lavoí, Stellino, 2008) vnímali chlapci větší tlak ze stran otců, zatímco dívky vnímaly tlak z obou stran velmi podobně. My jsme v naší studii hledali ve vybraných subškálách rozdíly v působení matek a otců na děti a dospěli jsme k výsledku, že v dětství existuje rozdíl mezi vlivy ze strany matek a otců v době trávení času s dítětem na sportovní aktivitě, čímž myslíme například doprovod na trénink nebo sledování zápasu v rozebírání tréninkových a zápasových situací, a v odměňování materiálním nebo slovním (pochvala). V adolescenci existuje rozdíl mezi matkami a otci v době trávení času s dítětem na sportovní aktivitě a v odměňování. Právě třeba rozbor pozápasových situacích může mít za následek to, že dítě může vnímat tlak ze strany otce, zatímco pochvalu ze strany matky dítě může vnímat jako podporu. V těchto závěrech je však nutné myslet na individualitu každého dítě, což znamená, že každé dítě si tyto skutečnosti může vyložit jinak. Avšak tyto rozdílnosti mezi matkami a otci způsobují odlišné vnímání rodičů dětmi.

Dále jsme zkoumali, zda existuje rozdíl mezi podílením se rodičů na sportovním životě dětí mezi jednotlivými sporty. Statisticky významná se prokázala odlišnost zapojení rodičů mezi fotbalem a ledním hokejem, která přetrvává v dětství i v adolescenci, a mezi basketbalem a

ledním hokejem, která byla zjištěna pouze v dětství. Podnětem pro možné budoucí výzkumy může být otázka, proč tomu tak je.

Diskutabilní je třetí výzkumná otázka, která se ptá na souvislost prvků angažovanosti s investicemi vynaloženými do sportu v dětství a adolescenci. Za pomoci Spearmanova korelačního koeficientu jsme v dětství zjistily souvislost financí se subškálami doprovod a účast na trénink/zápas, negativní dopad sportu. V adolescenci jsme nenašli žádnou souvislost mezi financemi vynaloženými do sportu a prvky angažovanosti ($p > 0,05$), což je dle našeho názoru při nejmenším zajímavé, protože adolescenti jsou stále studenti a finančně je zajišťují rodiče, kteří tedy platí členské poplatky, výbavu na sport aj. V úvahu pak připadá možnost, že některé kluby hrající na vyšší úrovni (HC Bílí Tygři Liberec) materiálně (např. výstroj) podporují své hráče, což se mohlo projevit v našich výsledcích.

Za problematické můžeme označit už samotné vyplňování dotazníků pro rodiče, které bylo s největší pravděpodobností provedeno samotnými adolescenty. Na tento problém jsme narazili při párování dotazníků. Výsledky tak mohou být zkreslené, avšak vzhledem k již tak nízkému počtu respondentů a neschopnosti tento fakt potvrdit s úplnou jistotou, jsme dotazníky z výzkumného projektu nevyřadili.

Metoda hlavních komponent odhalila výskyt čtyř komponent, které námi vytvořený dotazník obsahoval. Po zjištění položek, které dané faktory sytí, jsme si položky označili jako subškály, které jsme pojmenovali a dále jsme s nimi museli pracovat ve všech hypotézách, které jsme si stanovili na začátku výzkumu. Počet hypotéz se kvůli tomuto kroku zvětšil.

Došlo také ke zjištění, že faktorové zátěže v dětství i adolescenci jsou velmi odlišné. Chování rodičů se ve vztahu k dětem mění, tudíž v adolescenci se setkáme s jiným přístupem ze strany rodičů, než tomu bylo v dětství. Přestože faktorová analýza ukázala, že se položky chovají jinak, zůstali jsme u verze seřazení faktorů v dětství, a to především kvůli lepší srovnatelnosti. Uvědomujeme si však, že tento nástroj není úplně ideální pro srovnávání dětství a dospívání.

Vzhledem k velkému množství hypotéz pak mohou být některé výsledky falešně pozitivní, tj. pozitivní výsledky nemusí odpovídat skutečnosti. Nelze je tedy interpretovat jako jasný fakt a zobecňovat tak výsledky na populaci. Námět této výzkumné studie však může být námětem do budoucna pro další výzkumné práce.

8. Závěr

Výzkum týkající se problematiky rodičovství ve sportu porovnával různé aspekty angažovanosti rodičů ve výkonnostním kolektivním sportu. V této části tedy shrneme základní zjištění, ke kterým jsme dospěli na základě statistické analýzy získaných dat:

- Rodiče vykazují rozdílné výsledky v angažovanosti během dětství a období adolescence, což znamená, že se jejich zapojení do sportovního života dítěte během sportovního života dítěte mění.
- Analýza dat prokázala statisticky významné rozdíly v proměně vnímání prvků angažovanosti mezi dětmi a matkami, a to především v období adolescence. Rozdíl je evidentní ve všech zkoumaných oblastech kromě odměňování. U otců a dětí je zjevný rozdíl ve vnímání prvků angažovanosti (rozbor tréninkových a zápasových situací, odměňování) během dětství.
- V dětství existují rozdíly mezi matkami a otci v době trávení času s dítětem na sportovní aktivitě (doprovod na trénink, sledování zápasu), v rozebírání tréninkových a zápasových situací, dále pak v odměňování materiálním nebo slovním (pochvala). V adolescenci existuje rozdíl mezi matkami a otci v době trávení času s dítětem na sportovní aktivitě a v odměňování.
- Statisticky významná se prokázala odlišnost zapojení rodičů mezi jednotlivými sporty (konkrétně mezi fotbalem – ledním hokejem a basketbalem – ledním hokejem).
- Finance vynaložené do sportu mají vliv na zapojení rodičů především v dětství.

V souvislosti s výzkumným projektem jsme připravili „Desatero“ pro rodiče, jejichž děti se aktivně věnují organizované pohybové aktivitě.

1. Nevytvářejte tlak na výsledek.
2. Důležitější než výhra nebo prohra je radost ze sportu, soustřeďte tedy svou pozornost spíše k procesu sportovního vývoje.
3. Podporujte vždy své dítě.
4. Zkuste si promyslet svá slova předtím, než je řeknete svému dítěti a zkuste věnovat pozornost tomu, co a jakým způsobem říkáte (především v situaci, kdy máte potřebu dítě pokárat).
5. Nechte své dítě hrát pro radost, ne pro vás.
6. Během tréninků a zápasů nedávejte rady svému dítěti, nebuďte tzv. kouč z tribuny.

7. Respektujte a nezasahujte do práce trenéra. Pokud máte potřebu trenéra kritizovat, udělejte to v nepřítomnosti vašeho dítěte tak, aby vaši kritiku nezaslechlo.
8. Nechte dítěti možnost volby, nedrtilujte jen naučené postupy.
9. Následně ho naučte převzít odpovědnost za svá rozhodnutí.
10. Vysvětlete dítěti, že prohra je součástí sportovního života a nelze ji považovat za osobní chybu.

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá problematikou zapojení rodičů do sportovního života dětí, což je v dnešní době velmi rozebírané téma v okruhu odborníků i laiků. Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické.

Teoretická část je rozdělena na čtyři kapitoly. V první kapitole jsme čtenáře seznámili se sportovní psychologií, do které téma rodičovství ve sportu patří. V druhé kapitole jsme stručně popsali historii a základní pravidla vybraných sportů. Třetí kapitola byla vymezením období adolescence a shrnutím důležitých biologických, psychologických a sociálních procesů, ke kterým v tomto období dochází. Poslední kapitola byla věnována rodině a jejímu vlivu na dítě.

Ve výzkumné části jsme zjišťovali prvky angažovanosti rodičů. Hlavním cílem bylo zjistit, prozkoumat a popsat, jak se rodiče angažují ve sportovní přípravě dětí ve výkonnostním kolektivním sportu. Pro výzkum jsme zvolili kvantitativní přístup, design diferenciační studie. Výzkumný soubor (n=137) byl vybrán záměrně ze sportovních klubů FK Tempo Praha, BK Děčín a HC Bílí Tygři Liberec. Hlavní metodou pro získání dat byl dotazník vlastní konstrukce ve variantě tužka-papír, který vyplnili jak děti, tak jejich rodiče. Následně jsme získaná data přepsali a stanovené hypotézy ověřili statistickou analýzou dat. Protože jsme pracovali s náhodnými veličinami, jejichž rozdělení jsme neznali, použili jsme neparametrické testy. Výsledky prokázali, že aktivní účast rodičů na sportovním životě dítěte se s rostoucím věkem mění. V dětství bylo zjištěno odlišné vnímání prvků angažovanosti mezi otci a dětmi, zatímco v období adolescence byly prvky angažovanosti odlišně vnímány mezi matkami a dětmi. Rozdíly byly signifikantní i mezi matkami a otci, a to v dětství v době trávení času s dítětem na sportovní aktivitě (doprovod na trénink, sledování zápasu), v rozebírání tréninkových a zápasových situací, dále pak v odměňování, v adolescenci pak v době trávení času s dítětem na sportovní aktivitě a v odměňování. Statisticky významný rozdíl se prokázal i v odlišnosti zapojení rodičů mezi jednotlivými sporty (konkrétně mezi fotbalem – ledním hokejem a basketbalem – ledním hokejem).

Vzhledem k velkému množství hypotéz a možnosti získání falešně pozitivních výsledků, nelze námi získané výsledky interpretovat jako jasný fakt a zobecňovat je tak na populaci. Tato studie však může být podnětná pro další zkoumání této problematiky.

Seznam použitých zdrojů a literatury

- Blahutková, M., Sližik, M. (2014). Vybrané kapitoly z psychologie sportu. Vybrané kapitoly z psychologie sportu. MU. Brno: Masarykova univerzita.
- Dorsch, T. E., Smith, A. L., Dotterer, A. M. (2016). Individual, relationship, and context factors associated with parent support and pressure in organized youth sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 23, 132-141.
- Dostál, D. (2016). Statistické metody v psychologii. Získáno 4. září 2016 z http://dostal.vyzkum-psychologie.cz/skripta_statistika.pdf
- Dovalil, J. et al. (2008). Lexikon sportovního tréninku. Praha: Karolinum.
- Dovalil, J. et al. (2009). Výkon a trénink ve sportu. Praha: Olympia.
- FAČR. (2016). Pravidla fotbalu. Platná od 1.7. 2016. Praha: Olympia.
- FIBA. (2017). Pravidla basketbalu. Praha: Česká basketbalová federace.
- Hartl, P., Hartlová, H. (2010). Velký psychologický slovník. Praha: Portál.
- Hošek, V., Macák, I. (1989). Psychologie tělesné výchovy a sportu. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Hošek, V., Vaněk, M., Slepíčka, P., Rychtecký, A. (1984). *Psychologie sportu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- IIHF. (2018). Pravidla ledního hokeje 2014-2018. Praha: Český svaz ledního hokeje.
- Jenšík, M. (2010). Zlatá kniha ledního hokeje. Praha: XYZ.
- Kanters, M. A., Bocarro, J., Casper, J. (2008). Supported or Pressured? An examination of Agreement Among Parent's and children on Parent's Role in Youth Sports. *Journal of Sport Behavior*, 31, 65-79.
- Knight, C. J., Berrow, S. R., Harwood, C. G. (2017). Parenting in sport. *Current Opinion in Psychology*, 16, 93-97.
- Kodým, M., Man, F., Jansa, P., Válková, H. (1982). Psychologie tělesné výchovy pro studium učitelství na 1.stupni základní školy. Praha: Univerzita Karlova.
- Kraus, B. (2008). Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál.

- Kučera, M., Kolář, P., Dylevský I. et al. (2011). *Dítě, sport a zdraví*. Praha: Galén.
- Langmeier, J., Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- Lavoi, N. M., Stellino, M. B. (2008). The Relation Between Perceived Parent-Created Sport Climate and Competitive Male Youth Hockey Players' Good nad Poor Sport Behaviors. *The Journal of Psychology*, 142(5), 471-495.
- Legrand, L., Rat, M. (2002). *Basketbal*. Bratislava: Mladé letá, s. r. o.
- Lička, W., Magnusek, J. (2006). *Profese: fotbalista. Kniha první – etapa základní přípravy*. Ostrava: Montanex.
- Linz, L. (2016). *Úspěšné koučování týmu. Budování týmu, definice cílů, řešení konfliktů*. Praha: Mladá fronta.
- Macák, I. (1971). *Psychológia športu*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Macek, P. (1999). *Adolescence. Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál.
- Perič, T. et al. (2012). *Sportovní příprava dětí*. Praha: Grada.
- Reichel, J. (2008). *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada.
- Ryba, J. (1998). *Základy psychologie tělesné výchovy a sportu*. Hradec Králové: Gaudemus.
- Satirová, V. (1994). *Kniha o rodině*. Praha: Práh.
- Slepička, P., Hošek, V., Hátlová, B. (2009). *Psychologie sportu*. Praha: Grada.
- Smékal, V., Lacinová L., Kukla, L. (Eds.). (2004). *Dítě na prahu dospívání*. Brno: Barrister & Principal.
- Šafář, M. (2012). Bio-psycho-sociální rizika vrcholového sportu dětí a mládeže. *Pediatric pro praxi*, 13(6), 320-322.
- Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie. Proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.
- Tod, D., Thatcher, J., Rahman, R. (2012). *Psychologie sportu*. Praha: Grada.
- Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
- Výrost, J., Slaměník, I. (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Grada

Seznam tabulek

Tabulka 1 Extrakce: Hlavní komponenty (předškolní a mladší školní věk)	9
Tabulka 2 Extrakce: Hlavní komponenty (současnost)	9
Tabulka 3 Faktorové zátěže čtyř rotovaných faktorů – předškolní a mladší školní věk (metoda rotace varimax).....	11
Tabulka 4 Faktorové zátěže čtyř rotovaných faktorů – současnost (metoda rotace varimax) ..	11
Tabulka 5 Popisné charakteristiky souboru – četnosti a věkové rozložení (rodiče).....	13
Tabulka 6 Popisné charakteristiky souboru – četnosti a věkové rozložení (děti)	13
Tabulka 7 Spearmanův korelační koeficient (dětsví).....	16
Tabulka 8 Spearmanův korelační koeficient (adolescence)	16
Tabulka 9 Znaménkový test pro H1.....	16
Tabulka 10 Znaménkový test pro H2 (ženy).....	16
Tabulka 11 Znaménkový test pro H2 (muži)	17
Tabulka 12 Znaménkový test pro H3 (ženy).....	17
Tabulka 13 Znaménkový test pro H3 (muži)	17
Tabulka 14 Wilcoxonův párový test pro H4	18
Tabulka 15 Wilcoxonův párový test pro H6	18
Tabulka 16 Kruskalův-Wallisův test pro H6	19
Tabulka 17 Kruskalův-Wallisův test pro H7	19

Seznam grafů

Graf 1 Sutinový graf (předškolní a mladší školní věk).....	9
Graf 2 Sutinový graf (současnost).....	10

Seznam obrázků

Obrázek 1 Hřiště na basketbal (FIBA, 2017)	12
Obrázek 2 Hřiště na fotbal (FAČR, 2016).....	14
Obrázek 3 Hřiště na lední hokej (IIHF, 2018)	15
Obrázek 4 Výchovné styly podle Baumrindové a Maccobyové (Thorová, 2015)	25

Seznam příloh

Příloha č. 1: Český a cizojazyčný abstrakt diplomové práce

Název práce: Rodiče a děti ve výkonnostním kolektivním sportu

Autor práce: Tereza Podávková

Vedoucí práce: Mgr. Michal Šafář, PhD.

Počet stran a znaků: 53, 81 435

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 35

Abstrakt (800–1200 zn.):

Bakalářská práce se zabývá tématem rodičů a dětí ve výkonovém kolektivním sportu. Vysvětluje, jak rodiče působí na své děti. Teoretická část vychází ze současných poznatků z oblasti psychologie sportu, vývojové psychologie a z výzkumů prováděných na toto téma v zahraničí. Základem výzkumné části je kvantitativní přístup, design diferenciační studie. Cílem práce je zjistit, prozkoumat a popsat, jak se rodiče angažují ve sportovní přípravě dětí ve výkonnostním kolektivním sportu. Dále pak zjistit, jaké jsou odlišnosti ve výkonových kolektivních sportech, konkrétně v ledním hokeji, basketbalu a fotbalu. Výzkumný soubor byl tvořen dětmi vykonávajícími výkonový kolektivní sport (n=49) a jejich zákonnými zástupci (n=88), vždy obě pohlaví (tj. matka/nevlastní matka, otec/nevlastní otec aj.). Soubor dětí byl tvořen 16 hráči ledního hokeje (HC Bílí Tygři Liberec), 15 hráči basketbalu (BK Děčín) a 18 hráči fotbalu (FK Tempo Praha). Věk respondentů z dětské skupiny byl od 15 do 19 let. Sběr dat byl proveden pomocí vytvořeného dotazníku, který byl rozdělen na období předškolního až mladšího školního věku a současnosti. Otázky byly škálového typu a v obou oddílech se shodovaly. Dotazník vyplnili jak děti, tak jejich rodiče. Získaná data popisují prvky angažovanosti rodičů ve sportovní kariéře jejich dětí v období dětství a v současnosti.

Klíčová slova: rodiče, děti, lední hokej, fotbal, basketbal

Title: Parents and children in competitive team sport

Author: Tereza Podávková

Supervisor: Mgr. Michal Šafář, PhD.

Number of pages and characters: 53, 81 435

Number of appendices: 4

Number of references: 35

Abstract (800–1200 zn.):

The bachelor thesis deals with the theme of parents and children in competitive collective sport. It explains how parents can influence their children. The theoretical part is based on a current knowledge in the field of sport psychology, developmental psychology and research conducted abroad on this topic. The research section applies the quantitative approach, the design of differentiation study. The aim of the work is to find, explore and describe how parents engage in sport preparation of their children in competitive collective sport. Next, to find out what are the differences in competitive collective sports, specifically ice hockey, basketball and football. The research sampling consisted of children performing collective sport ($n = 49$) and their parents ($n = 88$), both sexes (ie mother/stepmother, father/stepfather etc.). The group of children consisted of 16 ice hockey players (HC Bílí Tygři Liberec), 15 basketball players (BK Děčín) and 18 football players (FK Tempo Praha). The age of respondents in the children's group was between 15 and 19 years. The data were collected by using a questionnaire that was divided into pre-school to younger school age and present. The questions were of a scale type and coincided in both sections. The questionnaire was completed by both children and their parents. The data obtained describe the elements of parental involvement in the children's sport career during their childhood and at present.

Key words: parents, children, ice hockey, football, basketball

Příloha č. 2: Informovaný souhlas

Univerzita Palackého
v Olomouci

Informovaný souhlas s účastí na výzkumu

Informovaný souhlas s účastí na výzkumu v rámci bakalářské práce

Název práce: Rodiče a děti ve výkonnostním kolektivním sportu

Autor práce: Tereza Podávková

Vedoucí práce: Mgr. Michal Šafář, Ph.D.

Termín realizace:

Místo realizace:

Prohlašuji, že jsem byl/a seznámen/a s podmínkami účasti na výzkumu „*Rodiče a děti ve výkonnostním kolektivním sportu*“, a že se jej chci dobrovolně zúčastnit.

Beru na vědomí, že údaje poskytnuté pro účely tohoto výzkumu jsou anonymní a nebudou použity jinak než k interpretaci výsledku v rámci bakalářské práce.

Rovněž беру на vědomí, že mohu z výzkumu kdykoli, podle svého vlastního uvážení, vystoupit.

Dne

Jméno a příjmení

Podpis

Dotazníková studie

Téma: Rodiče a děti ve výkonnostním kolektivním sportu

Dobrý den,

Jmenuji se Tereza Podávková a jsem studentkou 3. ročníku psychologie na Univerzitě Palackého v Olomouci. Chtěla bych Vás požádat o účast na výzkumu k mé bakalářské práci a o vyplnění tohoto dotazníku.

Dotazník je určen pro mládež ve věku 15-19 let, která se věnuje výkonnostnímu kolektivnímu sportu. Veškerá data, která získám budou **anonymní** (tzn. Vaše jména nebudou v mé práci uváděna). Přesto bych Vás ráda poprosila o uvedení Vašeho jména. Tento údaj bude sloužit pouze pro spárování dotazníků. Vaše účast na výzkumu je **dobrovolná**.

Na otázky odpovídejte tak, že křížkem označíte odpověď, která vystihuje Váš názor. Pokud mezi nimi nenajdete odpověď, která by Váš názor vystihovala přesně, označte odpověď, která je významem nejbližší. Označte pouze jednu odpověď. V případě, že zakřížkuje odpověď a budete jí chtít opravit, postupujte následovně:

1. Správná odpověď:
2. V případě, že budete chtít svou odpověď změnit, zaškrtněte rámeček a dejte ho do kroužku:
3. Pokud se spletete dvakrát a chcete se vrátit k původní odpovědi, konečnou variantu zakroužkujte a podtrhněte:

Prosím Vás, abyste odpovídali pravdivě a co možná nejupřímněji.

Vyplňování Vám zabere zhruba 20 minut.

Pokud byste měli nějaké dotazy, připomínky apod., můžete se na mě obrátit na e-mail: tereza.podavkova@gmail.com.

Jméno:

Pohlaví: muž žena

Sport:

Věk: let

PŘEDŠKOLNÍ, MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK (3 roky – 11/12 let)

po každé bez výjimky	až na pár výjimek vždy	„tak půl na půl“	jen výjimečně	prakticky vůbec
-------------------------	---------------------------	---------------------	------------------	--------------------

1. Rodiče mě vozili na tréninky.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Rodiče se chodili koukat na mé zápasy.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Rodiče se chodili koukat na mé tréninky.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Rodiče se mnou doma rozebírali tréninky nebo zápasy.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Rodiče se bavili s trenérem o mých výkonech.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Kvůli mým tréninkům/zápasům si rodiče museli přeargumentovat pracovní dobu.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Byl/a jsem nějakým způsobem (finance, dárky, jiné výhody) odměňován za úspěch (výhra v zápase, dobře odvedený trénink atd.).	☐	☐	☐	☐	☐
8. Pokud se mi v rámci zápasu/tréninku něco vyloženě nepovedlo, rodiče byli naštvaní.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Když jsem během zápasu/tréninku něco zkazil/a, rodiče omezili mé oblíbené aktivity.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Když se rodičům líbilo, jak jsem hrál/a, řekli mi to.	☐	☐	☐	☐	☐

11. Rodiče se finančně podíleli na mé sportovní přípravě (pokud ano, uveďte prosím přibližné částky):

ano ne

Částky uvádějte v průměru za měsíc:

- členské příspěvky:Kč
- výbava, výstroj:Kč
- další náklady:Kč

Za co byly další výdaje?

.....

SOUČASNOST

	po každé bez výjimky	až na pár výjimek vždy	„tak půl na půl“	jen výjimečně	prakticky vůbec
1. Rodiče mě vozí na tréninky.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Rodiče se chodí koukat na mé zápasy.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Rodiče se chodí koukat na mé tréninky.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Rodiče se mnou doma rozebírají tréninky nebo zápasy.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Rodiče se baví s trenérem o mých výkonech.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Kvůli mým tréninkům/zápasům si rodiče musí přeargumentovat pracovní dobu.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Jsem nějakým způsobem (finance, dárky, jiné výhody) odměňován za úspěch (výhra v zápase, dobře odvedený trénink atd.).	☐	☐	☐	☐	☐
8. Pokud se mi v rámci zápasu/tréninku něco vyloženě nepovede, rodiče jsou naštvaní.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Když během zápasu/tréninku něco zkazím, rodiče omezí mé oblíbené aktivity.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Když se rodičům líbí, jak hraji, řeknou mi to.	☐	☐	☐	☐	☐

11. Rodiče se finančně podílí na mé sportovní přípravě (pokud ano, uveďte prosím přibližné částky):

ano ne

Částky uvádějte v průměru za měsíc:

- členské příspěvky:Kč
- výbava, výstroj:Kč
- další náklady:Kč

Za co jsou další výdaje?

.....

Je něco, co byste chtěl/a k tomuto tématu dodat?

.....

.....

Zkontrolujte prosím, zdali jste vyplnili všechny odpovědi.

Ještě jednou Vám velice děkuji za účast ve výzkumu a vyplnění dotazníku!

Dotazníková studie

Téma: Rodiče a děti ve výkonnostním kolektivním sportu

Dobrý den,

jmenuji se Tereza Podávková a jsem studentkou 3. ročníku psychologie na Univerzitě Palackého v Olomouci. Chtěla bych Vás požádat o účast na výzkumu k mé bakalářské práci a o vyplnění tohoto dotazníku.

Dotazník je určen pro rodiče, jejichž děti vykonávají výkonnostní kolektivní sport. Veškerá data, která získám budou **anonymní** (tzn. Vaše jména nebudou v mé práci uváděna). Přesto bych Vás ráda poprosila o uvedení jména dítěte a vztahu, ve kterém jste (matka/nevlastní matka, otec/nevlastní otec). Tento údaj bude sloužit pouze pro spárování dotazníků s Vaším dítětem. Vaše účast na výzkumu je **dobrovolná**, vyplněním dotazníku dáváte souhlas ke zpracování Vašich dat.

Na otázky odpovídejte tak, že křížkem označíte odpověď, která vystihuje Váš názor. Pokud mezi nimi nenajdete odpověď, která by Váš názor vystihovala přesně, označte odpověď, která je významem nejbližší. Označte pouze jednu odpověď. V případě, že zakřížkuje odpověď a budete jí chtít opravit, postupujte následovně:

4. Správná odpověď:
5. V případě, že budete chtít svou odpověď změnit, zaškrtněte rámeček a dejte ho do kroužku:
6. Pokud se spletete dvakrát a chcete se vrátit k původní odpovědi, konečnou variantu zakroužkujte a podtrhněte:

Prosím Vás, abyste odpovídali pravdivě a co možná nejupřímněji.

Vyplňování Vám zabere zhruba 20 minut.

Pokud byste měli nějaké dotazy, připomínky apod., můžete se na mě obrátit na e-mail: tereza.podavkova@gmail.com.

Jméno dítěte:

Ve vztahu k dítěti jsem:

matka nevlastní matka otec nevlastní otec

jiné:

Povolání:

Věk: let

PŘEDŠKOLNÍ, MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK (3 roky – 11/12 let)

po každé bez výjimky	až na pár výjimek vždy	„tak půl na půl“	jen výjimečně	prakticky vůbec
-------------------------	---------------------------	---------------------	------------------	--------------------

1. Vozil/a své dítě na tréninky.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Chodil/a jsem se koukat na mé zápasy.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Chodil/a jsem se koukat na mé tréninky.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Rozebíral/a jsem tréninky nebo zápasy se svým dítětem doma.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Bavit/a jsem se s trenérem o výkonech svého dítěte.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Kvůli tréninkům/zápasům svého dítěte jsem si musel/a přeorganizovat pracovní dobu.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Odměňoval/a jsem nějak (finance, dárky, jiné výhody) své dítě za úspěch (výhra v zápase, dobře odvedený trénink atd.).	☐	☐	☐	☐	☐
8. Pokud se mému dítěti rámci zápasu/tréninku něco vyloženě nepovedlo, byl/a jsem našťvaný/á.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Když mé dítěti během zápasu/tréninku něco zkazilo, omezil/a jsem jeho oblíbené aktivity.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Když se mi líbilo, jak moje dítě hrálo, řekl/a jsem mu to.	☐	☐	☐	☐	☐

11. Finančně jsem se podílel/a na sportovní přípravě svého dítěte (pokud ano, uveďte prosím přibližné částky):

ano ne

Částky uvádějte v průměru za měsíc:

- členské příspěvky:Kč
- výbava, výstroj:Kč
- další náklady:Kč

Za co byly další výdaje?

.....

SOUČASNOST

	po každé bez výjimky	až na pár výjimek vždy	„tak půl na půl“	jen výjimečně	prakticky vůbec
1. Vozím své dítě na tréninky.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Chodím se koukat na mé zápasy.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Chodím se koukat na mé tréninky.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Rozebírám tréninky nebo zápasy se svým dítětem doma.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Bavím se s trenérem o výkonech svého dítěte.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Kvůli tréninkům/zápasům svého dítěte si musím přeargumentovat pracovní dobu.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Odměňuji nějak (finance, dárky, jiné výhody) své dítě za úspěch (výhra v zápase, dobře odvedený trénink atd.).	☐	☐	☐	☐	☐
8. Pokud se mému dítěti rámci zápasu/tréninku něco vyloženě nepovede, jsem našťvaný/á.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Když mé dítě během zápasu/tréninku něco zkaží, omezím jeho oblíbené aktivity.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Když se mi líbí, jak moje dítě hraje, řeknu mu to.	☐	☐	☐	☐	☐

11. Finančně se podílím na sportovní přípravě svého dítěte (pokud ano, uveďte prosím přibližné částky):

ano ne

Částky uvádějte v průměru za měsíc:

- členské příspěvky:Kč
- výbava, výstroj:Kč
- další náklady:Kč

Za co jsou další výdaje?

.....

Je něco, co byste chtěl/a k tomuto tématu dodat?

.....

.....

Zkontrolujte prosím, zdali jste vyplnili všechny odpovědi.

Ještě jednou Vám velice děkuji za účast ve výzkumu a vyplnění dotazníku!